

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: sociální práce

Studijní obor (kombinace): penitenciární péče

POHLAVNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

CHILDERN SEXUAL ABUSE

Bakalářská práce: 08-FP-KSS-4021

Autor:

Martina Negru

Podpis:

.....

Adresa:

Boloňská 308

109 00, Praha 111

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
88	9	8	12	27	2 + 1 CD

V Liberci dne 9. dubna 2009

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Martina Negru
Adresa:	Boloňská 308, 109 00 Praha 10 - Horní Měcholupy
Studijní program:	Sociální práce
Studijní obor:	Penitenciární péče
Kód oboru:	7502R023
Název práce:	POHLAVNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ
Název práce v angličtině:	CHILDERN SEXUAL ABUSE
Vedoucí práce:	Mgr. Květuše Sluková
Termín odevzdání práce:	15. 04. 2009

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Martina Negru

Datum: 28. 02. 2008

Podpis studenta:

Cíl práce:

Na základě analýzy zkoumaného vzorku navrhnout systém preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí.

Základní literatura:

DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: 1995. ISBN 80-7169-192-5.

ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: 1995. ISBN 80-7178-034-0.

PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-86103-21-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-7178-802-3.

WEISS, Petr a kolektiv. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: 2005. ISBN 80-247-0929-5.

PROHLÁŠENÍ

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne 9. dubna 2009

Martina Negru

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Květuši Slukové za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a podporu. Poděkování náleží i mému manželovi za nekonečnou trpělivost a poskytnutí zázemí pro psaní této práce.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývala problematikou sexuálního zneužívání dětí. Sexuální zneužívání je chápáno jako každé nevhodné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatele. Cílem bakalářské práce bylo navrhnout, na základě analýzy zkoumaného vzorku, systém preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí. Data byla získávána studiem spisové dokumentace vedené u Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy za období od roku 2004 do roku 2008. Práce shrnuje získané údaje o počtu obětí a pachatelů, jejich věkové složení a pohlaví, o formách, délce trvání a typu rodiny obětí sexuálního zneužívání, o iniciátorech ohlášení a o stupni známosti pachatelů sexuálního zneužívání dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA

sexuální zneužívání dětí, formy sexuálního zneužívání, oběť, pachatel, příznaky sexuálního zneužívání, následky sexuálního zneužívání

RESUMÉ

This bachelor thesis explores the topic of child sexual abuse. Sexual abuse is understood as every improper exposition of a child to sexual contact, or as such behaviour by which the perpetrators satisfy their sexual needs. It was the goal of this thesis to design a system of preventive measures in the field of child sexual abuse, based on the analysis of the surveyed sample. The data used in the thesis were retrieved from the police records of the Police of the Czech Republic, filed at the Regional Police Headquarters of Prague between the years 2004-2008. The thesis comprises the retrieved information about the numbers of victims and perpetrators, their age, sex, type and the length of abuse and the family background of the victims of the sexual abuse as well as about the initiators of crime-reporting and the extent to which the perpetrators of child sexual abuse are known.

KEY WORDS

sexual child abuse, types of sexual abuse, victim, perpetrator, signs of sexual abuse, consequences of sexual abuse

RESÜMEE

Diese Bachelorarbeit befasst sich mit der Problematik des sexuellen Missbrauchs von Kindern. Der sexuelle Missbrauch ist hier als jede solche Situation wahrgenommen, bei der das Kind einem unpassenden sexuellen Kontakt ausgesetzt ist, oder einer Verhaltung, die in der ersten Reihe zur Befriedigung sexueller Bedürfnisse des Missbrauchers führt. Das Hauptziel dieser Arbeit war es, aufgrund einer Analyse einer ausgewählten Menge der Fälle ein System von präventiven Maßnahmen im Bereich Kindesmissbrauch vorzuschlagen. Die Daten wurden durch das Studium der Aktendokumentation der Polizei der Tschechischen Republik, bei dem Kreisdirektorat der Polizei der Hauptstadt Prag zwischen den Jahren 2004-2008 gesammelt. Diese Bachelorarbeit fasst die so erworbenen Daten zusammen, die die Anzahl der Opfern und Tätern, ihre Alterszusammensetzung und Geschlecht, die Formen und die Dauer des Missbrauches betreffen. Sie erforscht auch das Thema des Familienhintergrunds der Opfer, der Anreger der Meldungen und des Ausmaßes, zu dem die Täter vom Kindesmissbrauch bekannt sind.

SCHLÜSSELBEGRIFFE

Sexueller Kindesmissbrauch, Formen vom sexuellen Missbrauch, Opfer, Täter, Symptome vom sexuellen Missbrauch, Folgen vom sexuellen Missbrauch

OBSAH

1 ÚVOD.....	12
2 TEORETICKÁ ČÁST	14
2.1 Definice sexuálního zneužívání.....	14
2.2 Sexuální zneužívání dětí z právního hlediska.....	16
2.3 Formy sexuálního zneužívání dětí	19
2.3.1 Bezdotykové sexuální zneužívání	19
2.3.2 Dotykové sexuální zneužívání.....	19
2.3.3 Intrafamiliární sexuální zneužívání	20
2.3.4 Extrafamiliární sexuální zneužívání	20
2.3.5 Kategorie sexuálního zneužívání podle Russella	20
2.3.5.1 Velmi závažné formy sexuálního zneužití.....	20
2.3.5.2 Středně závažné formy sexuálního zneužití.....	20
2.3.5.3 Nejméně závažné formy sexuálního zneužití.....	21
2.4 Sexuální zneužívání dítěte v rodině.....	22
2.4.1 Sexuální zneužívání dítěte rodičem	23
2.4.1.1 Dynamika sexuální interakce.....	23
2.4.1.2 Dynamika utajování.....	25
2.4.1.3 Dynamika odhalení	26
2.4.1.4 Reakce na odhalení.....	28
2.4.2 Sourozenecký incest.....	30
2.5 Komerční sexuální zneužívání dětí	31

2.5.1 Dětská pornografie	31
2.5.2 Dětská prostituce.....	32
2.5.3 Obchodování s dětmi.....	33
2.5.4 Sexuální turistika	33
<i>2.6 Pachatelé sexuálního zneužívání dětí</i>	<i>34</i>
2.6.1 Situační pachatelé	34
2.6.2 Preferenční pachatelé	35
2.6.3 Pachatelky – milenky	36
2.6.4 Spolupachatelky.....	37
2.6.5 Pachatelky se zátěží.....	37
<i>2.7 Oběti sexuálního zneužívání</i>	<i>38</i>
2.7.1 Postoj k oběti.....	39
<i>2.8 Příznaky sexuálního zneužívání podle věku dítěte.....</i>	<i>41</i>
2.8.1 Děti do pěti let.....	43
2.8.2 Děti od pěti do dvanácti let.....	44
2.8.3 Děti a mládež od třinácti let výše	45
<i>2.9 Následky</i>	<i>48</i>
2.9.1 Syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání.....	50
<i>2.10 Pomoc sexuálně zneužitým dětem</i>	<i>53</i>
<i>2.11 Výslech dítěte.....</i>	<i>55</i>
2.11.1 Speciální výslechové místnosti.....	55
2.11.2 Anatomické panenky Jája a Pája	56
3 PRAKTICKÁ ČÁST	58

3.1 Cíl praktické části.....	58
3.2 Stanovení předpokladů	58
3.3 Použité metody.....	58
3.4 Popis zkoumaného vzorku.....	59
3.5 Charakteristika hlavního města Prahy	60
3.6 Získaná data a jejich interpretace	62
3.6.1 Typ rodiny oběti	62
3.6.2 Stupeň známosti	64
3.6.3 Počet a pohlaví obětí.....	67
3.6.4 Počet a pohlaví pachatelů.....	69
3.6.5 Věk obětí.....	71
3.6.6 Věk pachatelů	73
3.6.7 Způsob zneužití	74
3.6.8 Délka trvání sexuálního zneužívání	75
3.6.9 Iničiátoři ohlášení.....	77
3.7 Návrh preventivních opatření.....	79
4 ZÁVĚR	82
5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	85
6 SEZNAM PŘÍLOH	88

1 ÚVOD

Mezi nejzávažnější sexuálně motivované trestné činy bezesporu patří sexuální zneužívání dětí. Smutným faktem zůstává, že případy sexuálního zneužívání dětí tvoří několikanásobek oznámených případů. Značná latentnost této trestné činnosti je jistě výzvou pro všechny dospělé, kteří jsou schopni sexuálně zneužívaným dětem pomoci. Nabídnout pomoc ale dokáže pouze ten, kdo je o problému dostatečně informován.

Tato práce se zabývá problematikou sexuálního zneužívání dětí. Úvod teoretické části práce je zaměřen na definici a právní hledisko sexuálního zneužívání dětí. V další části práce jsou popsány formy sexuálního zneužívání dětí, mezi které patří bezdotykové a dotykové sexuální zneužívání, dále intrafamiliární a extrafamiliární sexuální zneužívání a zmíněny jsou i kategorie sexuálního zneužívání podle Russella. Pozornost byla věnována sexuálnímu zneužívání dětí v rodině. V této části je charakterizován průběh procesu sexuálního zneužívání dítěte rodičem, který se vyznačuje specifickou časovou a vztahovou dynamikou. Nedílnou součástí této kapitoly je popsání sourozeneckého incestu. V další kapitole jsme se krátce zmínili o komerčním sexuálním zneužívání dětí, které je rozděleno na dětskou pornografii, dětskou prostituci, obchodování s dětmi a sexuální turistiku. Následuje kapitola, která je věnována pachatelům sexuálního zneužívání dětí. Pachatele této trestné činnosti můžeme rozdělit na dvě základní skupiny, na pachatele situační a preferenční. Pozornost je věnována i pachatelům – ženám. Ty jsou rozděleny na pachatelky – milenky, spolupachatelky a pachatelky se zátěží. Neméně důležitou částí této práce je ta, která je věnována obětem sexuálního zneužívání. V závěru teoretické části jsou uvedeny příznaky a následky sexuálního zneužívání dětí. V této části je také popsána pomoc obětem sexuálního zneužívání a výslech dítěte.

Cílem praktické části této práce je návrh, na základě analýzy zkoumaného vzorku, systém preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí, zmapování a popsání sociální charakteristiky obětí a pachatelů trestné činnosti v oblasti pohlavního zneužívání dětí. Byly stanoveny čtyři předpoklady, pro jejichž ověření a dosažení cíle praktické části bylo využito nepřímé techniky, a to obsahové analýzy spisové dokumentace, která je vedena u Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy za poslední čtyři roky (2005 – 2008). Bylo prostudováno 42 vyšetřovacích spisů a následně zanalyzovány údaje 45 obětí a 47 pachatelů sexuálního zneužívání dětí.

Cílem bakalářské práce je shrnout nejdůležitější poznatky k problematice sexuálního zneužívání dětí do jednoho výstižného dokumentu, který poslouží všem zájemcům o dané téma.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Definice sexuálního zneužívání

Sexuální zneužívání dětí je označováno jako Child Sexual Abuse – CSA, někdy také jako syndrom CSA.

Jednou z prvních, nejčastěji používaných definic byla definice Schechter a Roberge z roku 1976, kterou ve své knize uvádí Hadj-Moussová¹: *„Vtažení závislých, vývojově nezralých dětí a dospívajících do sexuálních aktivit, které plně nechápou, ke kterým jsou neschopni dát informovaný souhlas nebo které porušují sociální tabu rodinných rolí.“*

Jinou definici uvádí Elliottová²: *„Sexuálním zneužíváním dítěte se rozumí využívání osoby mladší patnácti let k získání sexuálních požitků, uspokojení či jiného prospěchu osobou plnoletou, zpravidla výrazně starší. Je-li však dítě na osobě, jež je zneužívá, závislé (rodiče, učitel, skautský vedoucí ap.), prodlužuje se věková hranice, kdy hovoříme o zneužívání, až do osmnácti let. K sexuálnímu zneužití může dojít i u osob dospělých, jestliže byly zbaveny svéprávnosti. Sexuální aktivitu při použití násilí charakterizujeme jako znásilnění, o sexuální aktivitě mezi nejbližšími příbuznými hovoříme jako o incestu. Sexuální aktivity mezi dětmi mladšími 15 let se podle našeho práva (v ČR) chápou jen jako poruchy chování.“*

Nejrozšířenější definicí je definice Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992, kterou ve své publikaci udává Pöthe³: *„Sexuální zneužití dítěte je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu*

¹ VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1997, s. 12.

² ELLIOTTOVÁ. 1995, s. 49.

³ PÖTHE. 1999, s. 52.

bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“

Weissovou širší definici uvádí Hadj-Moussová⁴: „Za sexuální zneužívání je považován pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku pohybuje v různých zemích obvykle mezi 13. a 18. rokem věku. Pojem zneužití přitom může označovat jak různé formy koitálního styku (vaginální, anální, interfemorální), tak i aktivní a pasivní orogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení a eventuálně uspokojení pachatele.“

⁴ VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1997, s. 13.

2.2 Sexuální zneužívání dětí z právního hlediska

Sexuální zneužívání dětí může být podle způsobu jednání pachatele postiženo různými ustanoveními trestního zákona.

V první řadě se jedná o trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 a § 243 trestního zákona.

§ 242

(1) Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 243

Kdo zneužívaje závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Předmětem útoku je osoba mladší než 15 let (u § 242), osoba mladší než 18 let a starší 15 let (u § 243) a osoba starší než 18 let, pokud byla svěřena doзору pachatele (u § 243)⁵

Zákonodárce zde trestá nejen pohlavní styk ve formě soulože, ale i jiné pohlavní aktivity, kterými „bývají zpravidla orální nebo anální praktiky, svlékání a osahávání dětí na intimních místech, a také nucení dětí, aby takové praktiky prováděly na těle pachatele“⁶. Tyto praktiky mají sloužit k pohlavnímu vzrušení. Není ale podmínkou, aby pachatel pohlavního ukojení dosáhl.

Dalším trestným činem je trestný čin znásilnění podle § 241 trestního zákona.

§ 241

(1) Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo

b) spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let.

⁵ CHMELÍK. 1998, s. 66 – 67.

⁶ KLOUBEK. s. 11.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Dalšími souvisejícími trestnými činy s pohlavním zneužíváním dětí jsou trestné činy soulož mezi příbuznými podle § 245 trestního zákona, svádění k pohlavnímu styku podle § 217a trestního zákona, ohrožování výchovy mládeže podle § 217 trestního zákona a kuplířství podle § 204 trestního zákona.

2.3 Formy sexuálního zneužívání dětí

2.3.1 Bezdotykové sexuální zneužívání

„Mezi bezdotykové sexuální zneužívání dětí patří obscénní telefonické hovory, přinucení dítěte k obnažení a jeho fotografování, přinucení dítěte ke sledování pornografických videoprogramů nebo prohlížení pornočasopisů, setkání s exhibicionistou a také tzv. sexuální obtěžování.“⁷

2.3.2 Dotykové sexuální zneužívání

Halfarová⁸ mezi dotykové formy sexuálního zneužívání řadí obtěžování, které vysvětluje jako *„sexuální útok, při kterém je dítě dospělým obtěžováno, líbáno, osaháváno na erotogenních zónách, jako jsou prsa, hýždě, genitálie. Je velmi často provázeno slovním obtěžováním (vulgárními slovy, grimasami, gesty apod.)“* Dále Halfarová⁹ specifikuje pojem sexuální útok: *„Je to dotyková forma sexuálního kontaktu dospělého s dítětem, kdy se dospělý, za užití síly a často při obraně oběti, dotýká erotogenních zón dětského těla, mazlí se s ním a poškozuje ho tím, že do něj vniká, např. prstem, jazykem nebo předměty. Nutí dítě k témuž nebo po dítěti žádá např. masturbaci penisu rukou. Může se pokusit o intrafemurální koitus (styk mezi stehna).“* Další dotykovou formou sexuálního zneužívání je znásilnění, které *„označuje vynucené vniknutí vagíny, konečníku či úst dítěte penisem.“¹⁰*

⁷ VANÍČKOVÁ, a kol. 1999, s. 39.

⁸ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 74.

⁹ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 75.

¹⁰ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 75.

2.3.3 Intrafamiliární sexuální zneužívání

Jedná se o sexuální zneužívání v rodině. Pachatelem může být otec, matka, bratr, sestra anebo nevlastní otec, nevlastní matka a nevlastní sourozenec, ale může to být také strýc, teta či prarodič.

2.3.4 Extrafamiliární sexuální zneužívání

V souvislosti s pojmem extrafamiliární hovoříme o sexuálním zneužívání mimo rodinu. Viníkem se může stát soused, učitel anebo rodinný přítel. Hanušová¹¹ ve své studii cituje Täubnera: „*Při jednorázovém zneužití se jedná často o osobu pedofilní nebo vzácněji o mentálně retardovanou nebo velice zřídka psychickou. Nejčastěji jde o naprosto neznámého útočníka.*“

2.3.5 Kategorie sexuálního zneužívání podle Russella

Vaníčková¹² uvádí, že Russell dělí sexuální zneužívání podle závažnosti do tří kategorií:

2.3.5.1 Velmi závažné formy sexuálního zneužití

Do této kategorie řadíme orální sex, pohlavní styk vaginální a anální uskutečněný penisem.

2.3.5.2 Středně závažné formy sexuálního zneužití

Pro tuto kategorii sexuálního zneužití je typické líbání a mačkání prsou, vnikání prsty, jazykem, případně předměty do vaginy nebo do anusu a také vzájemné dotýkání se genitálií.

¹¹ HANUŠOVÁ. 2005, s. 88.

¹² VANÍČKOVÁ, a kol. 1999, s. 40.

2.3.5.3 Nejméně závažné formy sexuálního zneužití

Do poslední kategorie patří vzájemné svlékání, líbání s pronikáním jazyka do úst, sexuální dotyky, laskání genitálií prsty, jazykem anebo vnucená masturbace.

2.4 Sexuální zneužívání dítěte v rodině

Intrafamiliární sexuální zneužívání dítěte bývá z hlediska psychických následků na rozdíl od extrafamiliárního závažnější. Intrafamiliární zneužívání není jen porušením sexuální nedotknutelnosti dítěte, ale i ve vztazích mezi lidmi v určitých rodinných rolích absolutně nepřijatelné. Sexuální aktivita v rámci rodiny, kromě manželů, je považována za nežádoucí a neakceptovatelnou.

Vágnerová¹³ hovoří o určitých typických znacích, které má sexuální zneužívání v rámci rodiny:

- Aktérem je osoba, která je dítěti blízká. Zatímco by mu měla poskytovat ochranu a bezpečí, připraví ho o pozitivní hodnotu rodinného zázemí. *„Dítě není traumatizováno jen nucením k sexuální aktivitě, jíž se bojí a je mu nepříjemná (nebo dokonce zraňující), ale i ztrátou pocitu jistoty a bezpečí v rodině, která za těchto okolností neplní jednu ze svých důležitých funkcí.“*
- Sexuální zneužívání se mnohdy opakuje. Dítě je těmito opakujícími se nepříjemnými zážitky traumatizováno, musí se s nimi vyrovnávat a navíc je může očekávat i v budoucnosti. *„Důsledky takového zneužívání bývají závažnější, resp. trvalejšího rázu.“*
- Fakt, že je v rodině zneužíváno dítě, podstatným způsobem mění rodinné role a z nich vyplývající funkce a vztahy. *„Akt sexuálního násilí na dítěti stírá mezigenerační hranice, které jsou ve fungujících rodinách zachovány. V rodině, kde existuje patologický sexuální kontakt mezi dospělým a dítětem, se mohou*

¹³ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 620.

vytvářet neobvyklé koalice. Deformuje i vztahy dospělých v rodičovských, resp. partnerských rolích, které byly zbaveny jednoho ze svých privilegií, narušuje jejich citový i sexuální vztah (jindy je naopak důsledkem jejich rozpadu). Nerespektování jednoho sociálního tabu může vést k tendenci porušovat i další společenská pravidla. Rodinná atmosféra je napjatá, omezuje se otevřená komunikace, nelze zde projevovat své pocity.“¹⁴

2.4.1 Sexuální zneužívání dítěte rodičem

„Sexuální zneužívání dítěte v rodině je proces, který se vyznačuje specifickou časovou a vztahovou dynamikou. Během procesu sexuálního zneužívání dítěte v rodině využívá zneužívající rodič své autority k narušení přirozených zábran dítěte a k dezinterpretaci jeho morálních norem. Průběh procesu sexuálního zneužívání dítěte rodičem můžeme popsat na základě vývoje vzájemných emočních a sexuálních interakcí.“¹⁵

2.4.1.1 Dynamika sexuální interakce

Prvním krokem k realizaci sexuálního vztahu s dítětem je proniknutí do jeho soukromí. Vstup do intimity dítěte začíná nenápadně. Zneužívající rodič postupně vede dítě k tomu, aby mu například pomáhalo při koupání nebo aby se při převlékání nestydělo. Zneužívající rodič se začne sám odhalovat mnohdy pod záminkou sexuální osvěty nebo předstírání otevřenosti. Vzájemné odhalování mívá charakter hry, při které je dítě zasvěcováno do „tajemství“ dospělých. Hra pokračuje vzájemným pozorováním pohlavních orgánů. Na takovéto pozorování často navazuje vlastní sexuální stimulace. A zatímco rodič masturbuje, nutí své dítě k tomu, aby ho napodobovalo. Takové aktivity vedou k tělesnému kontaktu.

¹⁴ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 620.

¹⁵ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 95.

Nejprve dochází k hlazení celého těla. To postupně přechází k hlazení erotogenních zón, jako jsou prsa, hýždě nebo genitálie. Rodič nutí dítě, aby ho hladilo a dotýkalo se podobným způsobem. Hlazení je často spojené s líbáním celého těla nebo jen úst. Podle Pötheho¹⁶ mohou „*aktivita progredovat k různým způsobům penetrace těla dítěte. K penetraci se nejčastěji využije orální otvor, který je u dítěte nejpřístupnější. Rodič dítě přesvědčí, aby si jeho penis vzalo do úst a provádělo felaci. Pokud je obětí zneužívání chlapec, může provádět felaci na něm. Dalším objektem penetrace dítěte je anální otvor. Penetrace análního otvoru obvykle začíná prstem, zneužívající rodič však může používat i různé předměty sloužící k dilataci otvoru. Následná penetrace penisem tak nemusí zanechat žádné trauma na těle dítěte. V případě vaginální penetrace se rodič u velké části případů chová tak, aby nedošlo k narušení hymenu. Postupným digitálním rozšiřováním otvoru v hymenu dosáhne jeho dilatace, což mu umožňuje proniknutí penisem nebo jazykem. Hloubka proniknutí záleží na velikosti dilatace. Podobně jako u opatrně prováděné anální penetrace, ani u vaginální penetrace nemusí dojít k tělesnému poranění, dokonce ani k ruptuře hymenálního prstence.*“ Při všech uvedených aktivitách může dojít k ejakulaci.

Zvláštní průběh má sexuální zneužívání dítěte matkou. Dítě bývá matkou zneužíváno v rámci každodenních fyzických interakcí a jejího těsnějšího tělesného vztahu s dítětem. Toto bývá pro okolí méně nápadné než tělesná blízkost dítěte s otcem. Dítě je matkou stimulováno například při koupání, utírání, oblékání anebo hraní.

„Průběh mateřského i paternálního incestu se vyznačuje relativně dlouhou dobou trvání. Doba trvání intrafamiliárního sexuálního zneužívání

¹⁶ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 95 – 96.

dítěte je významně delší než doba trvání sexuálního zneužívání dítěte, které se děje mimo jeho rodinu.“¹⁷

2.4.1.2 Dynamika utajování

Utajení incestního vztahu má pro zneužívajícího rodiče význam z několika důvodů. Prvním důvodem je fakt, že může dál dítě zneužívat a druhým důvodem je ochrana před následky odhalení. V případě odhalení nejen že musí skončit se sexuálním vztahem s dítětem, ale hrozí mu i ztráta rodiny, společenského postavení a v neposlední řadě trestní stíhání. K utajování sexuálního zneužívání dítěte používají rodiče řadu strategií. Jednou z nich je neverbální komunikace. Pöthe¹⁸ uvádí, že *„největší hrozbou pro mladší děti je separace od rodiny. Separační úzkost dítěte je využívána k zastrašování oběti. Zneužívající rodič může vyhrožovat odchodem dítěte z rodiny („skončíš v polepšovně, pošlou tě do děcáku,“...), rozpadem rodiny („maminka se se mnou rozvede, zůstanete samy,“...) nebo ztrátou matky („víš, jak je nemocná, nepřežila by to, už nikdy tě nebude mít ráda,“...). V jiných případech vyvolává u své oběti pocit viny za svoje možné potrestání („nepošleš mě do vězení, už nikdy bychom se neviděli,“...).“* Cílem zneužívajícího rodiče je motivovat dítě k aktivní účasti na zneužívání. Motivuje ho pomocí dárků anebo různým zvýhodňováním. Pomocí darů a odměn soustavně ovlivňuje jeho svědomí. Pro zanedbávané a deprivované dítě je lákavou „odměnou „ pouhá pozornost nebo mimořádný zájem rodiče. Pro mnohé z těchto dětí je sexuální vztah rodiče s dítětem jedinou příležitostí, kdy dochází k emočním projevům. V některých případech je líbání a hlazení otcem náhradou za chybějící emoční vyjádření ze strany matky. Intimní vztah s rodičem může dítěti přinášet i pocity výjimečnosti a významnosti. Tyto pocity vyplývají z pseudodospělé role, kterou jim zneužívající rodič přiděluje.

¹⁷ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 96.

¹⁸ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2005, s. 109.

„Nástrojem manipulace s vůlí dítěte je jeho přirozená fyziologická odpověď na sexuální stimulaci. Sexuální stimulace dítěte navíc způsobuje nárůst jeho sexuální tenze na úroveň sexuální tenze dospělého člověka. Zahlcení dítěte sexuálními pocity jej nutí „dobrovolně“ přistoupit na další sexuální interakci se zneužívajícím rodičem. Po přechodném zklidnění a uvolnění v něm opět stoupne sexuální tenze a s ní i potřeba vybití. V rámci tohoto bludného kruhu se původci zneužití podaří dítě zcela ovládnout a udělat z něj „spoluviníka“. Neurohumorální sexuální reakci dítěte zneužívající rodiče často používají jako „důkaz“, že si dítě zneužívání samo přeje. Zmatené a zahanbené dítě (a bohužel obvykle ani jeho okolí) nechápe, že se jedná o vrozený mechanismus, který není závislý na jeho vůli či vědomém přání. V důsledku systematické emoční a kognitivní manipulace se ze sexuálního zneužívání dítěte stane, řečeno slovy osm let zneužívané klientky, „tajemství, které není komu sdělit“. Některé oběti udrží tajemství po dobu zneužívání. Jiné se s ním nesvěří celý život.“¹⁹

2.4.1.3 Dynamika odhalení

K odhalení sexuálního zneužívání v rodině dojde buď z iniciativy jeho účastníků anebo náhodou.

K náhodnému odhalení může dojít například v situaci, kdy se svědkem incestní aktivity stane někdo z rodiny anebo při tělesném poranění, které se může odhalit ihned, eventuálně při běžném pediatrickém vyšetření. V některých případech se sexuální zneužívání rodičem odhalí až v okamžiku, kdy oběť otěhotní. Mnohdy okolí dítěte, zejména škola, může být na možnost sexuálního zneužívání v rodině upozorněno chováním dítěte. U malých dětí jsou to kresby, hry nebo vyprávění příběhů se sexuální

¹⁹ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 97 – 98.

tematikou. Starší děti jsou nápadně podezřelou sexuální promiskuitou nebo prostitutí.

K odhalení sexuálního zneužívání rodičem může dojít také vědomým porušením tajemství. Zpravidla se dítě se svou zkušeností někomu svěří. Spontánní prozrazení je typické pro mladší děti. Zneužitím je dítě natolik rozrušeno, že nedokáže své pocity skrýt a je nuceno se o ně s někým podělit. K odhalení může dojít i v situaci, kdy rodič zneužívá více dětí v rodině. Pöthe²⁰ ve své studii uvádí, že *„v těchto případech může být prozrazení zneužívání motivováno sourozeneckou rivalitou či žárlivostí na pozornost zneužívajícího rodiče. Pod tlakem nezvládnutelné anxiety a odporu k aktivitám zneužívajícího rodiče se mohou spontánně svěřit i starší děti. Ve většině případů však jde o promyšlený krok, který je výsledkem dlouhodobého zvažování. Starší děti se obvykle svěrují v době, kdy sexuální zneužívání trvá již delší dobu, někdy i několik let.“* Dospívající oběť se zpravidla svěří v okamžiku, kdy si začíná volit své sexuální partnery z okruhu svých vrstevníků. Zneužívající rodič se pak ze strachu, že by mohl být incestní vztah ukončen, pokouší svou oběť více ovládnout a omezit. Sleduje, s kým se stýká, nepouští ji z domova, doprovází ji do školy a čeká na ni po skončení vyučování před školou a zakazuje ji jakékoliv kontakty se svými vrstevníky. Dospíváním dítě získává náhled na kontrolující a vlastnické chování zneužívajícího rodiče, který mu navíc brání v navázání partnerského vztahu. Narůstající frustrace pak přivede oběť k odhalení tajemství svého incestního vztahu s rodičem. K odhalení sexuálního zneužívání rodičem může dojít také v případě, kdy se oběti podařilo zneužívání zastavit útekem nebo odstěhováním se z domova a informace, že se rodič pokusil sexuálně zneužít mladšího sourozence, ji donutí k tomu, aby tuto skutečnost oznámila. *„Samotný fakt, že se dítě se svým zneužíváním*

²⁰ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2005, s. 111.

*svěří, ještě neznamená, že je zneužívání ukončeno. Osud dítěte dál závisí na kvalitě emočních vztahů v rodině a na jeho ochotě dítěti uvěřit a následně jej chránit.*²¹

Podle retrospektivní studie pohlavního zneužívání dětí v dospělé populaci České republiky bylo zjištěno, že v době zneužívání se nikomu nesvěřilo téměř 57 % zneužívaných respondentů. Pokud se svěřili, nejčastěji se svěřovali matce a svým vrstevníkům. Zarážející je zjištění, že ani jeden zneužitý respondent se v době svého zneužívání nesvěřil sociálnímu pracovníkovi, lékaři, psychologovi nebo policistovi. V době tohoto výzkumu se poprvé v životě se svým zneužitím svěřilo 48 % respondentů.²²

2.4.1.4 Reakce na odhalení

Pöthe²³ přirovnává odpověď zneužívajícího rodiče na odhalení sexuálního zneužívání dítěte „*k poplašné reakci*“. Nejčastější obranou rodiče bývá útok proti oběti zneužívání. Snaží se výpověď dítěte zpochybnit, což se, vzhledem k jeho postavení v rodině a důvěryhodnosti, v mnohých případech daří. Věrohodnost výpovědi dítěte snižuje fakt, že se svým trápením svěřilo po tak dlouhé době, mnohdy i několika letech. Tuto skutečnost pak rodič využívá jako další nástroj k tomu, aby zdůraznil, že dítě si zneužívání samo přálo.

Dítě v takové situaci potřebuje nejen odvahu a statečnost, ale hlavně podporu svého okolí, především nezneužívajícího rodiče. V této pozici bývá většinou matka, která reaguje na danou situaci různě. Toto zcela jistě ovlivňuje skutečnost, že matka není schopna od sebe oddělit vztah s dítětem od vztahu s partnerem. A tak některé matky reagují na sdělení dítěte

²¹ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 99.

²² PÖTHE, a kol. *Zdravotnictví v České republice*. 1999, č. 1, s. 45.

²³ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2005, s. 111.

nepřátelsky a s nedůvěrou. Jiné matky nereagují vůbec. Zneužívání popřou a navíc dítěti doporučí, aby o této záležitosti už nikdy nemluvalo. V jiných případech se matka za své dítě postaví a slíbí mu pomoc, ale časem od svého slibu upustí a chová se, jako by se nic nestalo. Důvodem bývá strach ze ztráty partnerovy přízně. Některé matky považují zneužívání svého dítěte za nutné zlo pro formální zachování rodiny, která jim zajišťuje společenské postavení a respektovanou sociální roli. V případě vícekrát rozvedených žen se často stává, že své chování k dítěti podřídí potřebě udržet si partnera za každou cenu. Hlavním důvodem bývá i obava ze ztráty finančních prostředků, na kterých je rodina závislá. Některé matky však reagují přiměřeně. Jsou ochotné dítěti zajistit pomoc a ochranu. Provází je ale pocit viny, že nebyly schopné své dítě dostatečně ochránit. Chováním partnera se cítí být zrazeny a poníženy. *„Z morálních důvodů nepřijatelné, a proto potlačované pocity žárlivosti a hněvu na zneužívané dítě záhy manifestují autoagresi a následnou depresi. Neslučitelnost partnerských a mateřských přání rezultuje v anxiету, která významně omezuje schopnost poskytovat dítěti emoční podporu ve chvíli, kdy ji nejvíce potřebuje.“*²⁴

Odhalení sexuálního zneužívání dítěte v rodině může mít negativní vliv nejen na nezneužívající rodiče, ale také na sourozence oběti. Ti většinou reagují tím, že se svým zneužitým sourozencem cítí a snaží se ho chránit.

Podle Pötheho²⁵ jsou *„reakce všech členů rodiny na odhalení intrafamiliárního sexuálního zneužívání dítěte do velké míry motivovány potřebou chránit se před následky zneužívání. Poskytnout bezpečí a ochranu zneužívanému dítěti mohou jenom ti silnější a odolnější z nich. Všichni ostatní potřebují vnější podporu a vedení, aby po celou dobu zůstali na straně*

²⁴ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 101.

²⁵ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2005, s. 113.

oběti. Pokud se jim této pomoci nedostane, je pravděpodobné, že pod tlakem rodiny zneužívané dítě svoji výpověď odvolá.“

2.4.2 Sourozenecký incest

Nejčastější formou sourozeneckého incestu bývá sexuální vztah mezi sourozenci opačného pohlaví. K takovému vztahu může dojít z mnoha příčin. Důvodem sexuálních aktivit mezi sourozenci může být sexuální zvědavost jednoho nebo obou z nich. V některých případech mohou být důsledkem hry, která zašla příliš daleko. *„Sexuální interakce mezi sourozenci se mohou rozvinout v sexuální vztah v kontextu dysfunkčního rodinného systému, v prostředí, kde jsou soustavně narušovány sociální role a hranice mezi jejími členy, V situaci protrahované emoční frustrace může tento vztah sloužit jako obrana proti pocitům osamění, izolace či smutku. Sexuální aktivity mezi sourozenci mohou v násilném klimatu rodiny nabýt podobu agresivního uplatňování moci silnějším z obou sourozenců. Úlohou klinického pracovníka je rozlišit kontext incestu, tedy zvážit, zda se jedná o fyziologickou sexuální exploraci a sexuální chování přiměřené věku dítěte, nebo jde o sexuální zneužívání jednoho sourozence druhým.“*²⁶

²⁶ PÖTHE. In: WEISS, a kol. 2000, s. 102.

2.5 Komerční sexuální zneužívání dětí

Provazník²⁷ komerční sexuální zneužívání dětí definuje jako „*použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely. Zahrnuje v sobě jak prvek zneužívání, tak prvek obchodu.*“

Mezi formy komerčního sexuálního zneužívání řadíme dětskou pornografii, dětskou prostituci a obchod s dětmi.

2.5.1 Dětská pornografie

„*Pojmem dětská pornografie se rozumí jakékoli spodobnění dítěte účastnícího se skutečné nebo předstírané explicitní sexuální aktivity, ať už je toto spodobení provedeno jakýmkoli způsobem, a rovněž tak jakékoli spodobení sexuálních orgánů dítěte určené primárně k sexuálním účelům.*“²⁸

Pornografická produkce, která využívá děti, je provozována v ilegaltě, tajně a v ústraní. Děti se jí účastní buď ze zvědavosti anebo z donucení. Mohou prožívat pocity zmatku, dezorientace a odcizení. Provazník²⁹ říká, že „*bylo pozorováno „modelové“ chování, kdy se děti často naučily spojovat si sexualitu se silou a násilím a identifikovaly se se svými zneuživateli, ke kterým nakonec prožívaly vztahy citové závislosti. Těmto dětem hrozí, že by se samy mohly stát pachateli těchto trestných činů.*“

²⁷ VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1997, s. 55.

²⁸ DUNOVSKÝ. In: WEISS, a kol. 2005, s. 142.

²⁹ PROVAZNÍK. In: VANÍČKOVÁ, a kol. 1999, s. 93.

2.5.2 Dětská prostituce

Dětskou prostituci si můžeme vysvětlit jako využívání dětí při sexuálních aktivitách za úplatu.

Podle Provazníka³⁰ mnohé děti „přicházejí z donucení, poté co byly uneseny, prodány nebo podvedeny a přinuceny k sexuálnímu kontaktu. Některé děti může vést k prostituci jejich finanční situace, prostituce může být i prostředkem pro přežití na ulici, pomoc vlastní rodině, zakoupení šatstva nebo jiných výrobků. Jiné děti svede všudypřítomná reklama vyzývající ke konzumaci. Místo, situace a podmínky se mohou lišit, ale sexuální zneužívání pro komerční účely – prodej dětí k sexuálním účelům – je vždy nezákonné a pro dítě traumatizující. Jde o mnohostranné ohrožení. Pocit lidské důstojnosti, identity a sebeúcty dítěte je otřesen a dítě již není schopno nikomu věřit. Jeho fyzické a psychické zdraví je ohroženo, jeho práva jsou porušena a jeho budoucnost je nejistá. Děti přinucené nebo zlákané k sexuálnímu poměru s dospělými jsou často vystaveny bolestným pocitům a nemoci; jsou stigmatizované a vyloučené ze společnosti. Pro děti, jejichž sexuální vývoj je takto ohrožen, se násilí, nedůvěra, pokoření a odmítnutí stává normou a hrozí nebezpečí, že budou hledat zázemí a morální útěchu u těch, kdo je zneužívají.“

Dětská prostituce se uskutečňuje v podobě klasické prostituce, od její pouliční formy, kterou zabezpečují takzvaní pasáci, až k prostituci provozované ve speciálních erotických podnicích. Provádí se také v podobě homosexuální, při které jsou využíváni hlavně mladiství chlapci.

³⁰ PROVAZNÍK. In: VANÍČKOVÁ, a kol. 1999, s. 99.

2.5.3 Obchodování s dětmi

„Pod pojmem obchodování s dětmi se rozumí jakákoli transakce, na jejímž základě je dítě předáno jednou osobou nebo skupinou osob jiné osobě nebo skupině osob, a to za úplatu nebo poskytnutí jiného plnění.“³¹

Nejčastějším zdrojem pro obchodování s dětmi jsou jejich únosy. V České republice jsou ale vzácné. Nejčastěji se vyskytují při sporech o dítě u rozvádějících se nebo rozvedených rodičů, při mezinárodním osvojování dětí anebo při dětské prostituci. Další formou obchodování s dětmi je prodej dětí na těžkou práci v zahraničí a do armády. Nejvážnější formou obchodu s dětmi je jejich prodej pro získání jejich orgánů za účelem transplantace.

2.5.4 Sexuální turistika

Sexuální turistika je poměrně novým jevem, který je zčásti ovlivněn cestováním zahraničních turistů a obchodníků, které se značně zvýšilo ve druhé polovině 20. století.

„Sexuální vykořisťování dětí v souvislosti s turistikou padá na vrub nejen pedofilů, kteří se na sexuálním zneužívání dětí podílejí hlavní měrou, ale i na skupinu upřednostňující sexuální kontakt s jedinci pubertálního věku a dále na skupinu, která děti sexuálně zneužívá příležitostně, aniž by se na ně výhradně orientovala.“³²

³¹ DUNOVSKÝ. In: WEISS, a kol. 2005, s. 141.

³² VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1997, s. 63.

2.6 Pachatelé sexuálního zneužívání dětí

Jednotný profil pachatele, který ke svému sexuálnímu uspokojení zneužívá děti, neexistuje. Čírtková³³ uvádí, že *„pro vyšetřování případů zneužívání je důležité základní dělení těchto pachatelů do dvou velkých skupin, které se zásadně liší.“*

2.6.1 Situační pachatelé

Situační nebo také krizoví či regredovaní pachatelé nejsou po sexuální stránce orientováni výhradně na děti. Ze sexuologického pohledu netrpí žádnou sexuální deviací. Jeho delikt je obvykle podmíněn stresem. Stres může způsobit náhlá negativní změna. Tou může být například úmrtí partnerky nebo ztráta zaměstnání. Situační pachatel může být ovlivněn také postupnou změnou v rodinných nebo partnerských vztazích, při které ztrácí své původní postavení vůči partnerce a dostává se na vedlejší kolej. Důležitý moment sehrává dostupnost oběti. Situační pachatel často využívá své vlastní dítě. Základní charakteristiky situačního pachatele shrnuje Čírtková³⁴ následovně: *„Regredovaný pachatel prošel normálním vývojem v dětství i dospívání. Původně měl plnohodnotné kontakty se svými vrstevníky a prožil heterosexuální zkušenosti. Poté došlo ke krizi. Rozvinuly se u něj pocity mužské méněcennosti. Následovaly problémy v zaměstnání, rodině i v sexuálním životě. Zpravidla v anamnéze zjistíme abúzus alkoholu, rozvod a špatnou pracovní disciplínu. K pedofilním kontaktům dochází nejčastěji v důsledku silných stresů. Preferuje spíše dívčí (tj. heterosexuální) oběti.“*

Velká skupina situačních pedofilů se dále člení do jemnějších typů. Lze v nich nalézt řadu popisných charakteristik, které jsou dobře využitelné

³³ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 185.

³⁴ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 186.

i pro profilování neznámého pachatele. K poměrně častému podtypu patří primitivní pachatel (vykořisťovatel).“ Jedná se o mentálně i sociálně primitivního a zanedbaného jedince. Ve svém okolí je neoblíben a lidé se mu raději vyhýbají. Bývá nevypočitatelný, impulzivní a náladový. Jeho schopnost navázat kontakt se svými vrstevníky je velmi nízká. To je pravděpodobně důvodem, proč si hledá oběti právě mezi dětmi. K jejich získávání používá různé taktiky a finty. V případě nutnosti může použít i násilí. Dítě vnímá pouze jako objekt pro uspokojení svých vlastních sexuálních potřeb.

2.6.2 Preferenční pachatelé

Preferenční též fixovaní nebo praví pachatelé jsou osoby, „které jsou jednoznačně a výhradně v sexu zaměřeni pouze na děti. Objevují se u nich vzrušivé pedofilní sny a fantazie. Pachatele tohoto založení „to táhne“ k dětem, o dospělě nemá sexuální a často ani jiný emocionální zájem. Praví pedofilové mají obvykle oblíbený určitý typ oběti, vybírají si dítě určitého věku, postavy, chování. Oslovuje je i dětská pornografie.“³⁵

Čírtková³⁶ dále hovoří o fixovaném pedofilovi svádívého ražení, který „preferuje děti jako sociální i sexuální partnery. Nikdy nebyl jinak orientován.“ S dětmi se dokáže dobře ztotožnit, miluje je a touží po jejich náklonnosti. Není schopen dosáhnout sexuální uspokojení s partnery, kteří překročili pubertu. Na dětech ho nejvíce láká jejich nevinnost, dětská upřímnost a zevnějšek. Až teprve poté, co se s dítětem spřátelí, přistoupí k sexuálním kontaktům. Hladí je a laská. Násilí je u něho výjimečné a pohlavní styk není hlavním naplněním jeho sexuálního uspokojení. Kromě příbuzenských vztahů u něho obvykle nenacházíme jiné pevné a déle trvající

³⁵ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 187.

³⁶ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 187.

vztahy k jiným dospělým osobám. Neprožívá pocity viny a diví se, proč mu okolí vytýká jeho vztah k dětem.

Další podskupinou preferenčního pachatele je agresivní, sadistický pedofil. Děti vnímá jako vhodný objekt pro své sexuálně-sadistické choutky. *„Zpravidla u něj nalezneme dlouhý seznam asociálního chování. Již od dětství byl v okolí nápadný svou nepřizpůsobivostí a zlým, záludným chováním. Představuje typ „lovce“, vyhlédne si vhodnou dětskou oběť, vyláká ji od ostatních, po „použití“ se oběti zbaví odhozením těla na osamoceném místě. Jde o velmi nebezpečný typ. Statisticky vzato nepatří k nejčastější variantě.“*³⁷

Uvedená typologie se vztahuje pouze na pachatele mužského pohlaví. Stejně tak jako muži, tak i pachatelky pochází z různých sociálních vrstev a liší se i v dosaženém stupni vzdělání. Ženy k sexuálnímu zneužívání dětí vedou různé motivy. Těmi může být sexuální pohnutky anebo uspokojení různých emocionálních potřeb. Čírtková³⁸ člení pachatelky do tří skupin.

2.6.3 Pachatelky – milenky

Pro pachatelky – milenky je typické, že zneužívají prepubertální nebo pubertální děti. Své jednání pak označují jako milenecký vztah. Může jít jak o heterosexuální, tak i lesbický poměr. Častější variantou však bývá zaměření na chlapce. Pachatelka své oběti připisuje roli milence se vším všudy. *„Jedná s ním jako s dospělým mužem, svádí ho a pak přesouvá vinu na chlapce. Po odhalení uvádí, že (např. 12letý) hoch byl sám*

³⁷ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 187.

³⁸ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 188.

*sexuálně aktivní. Žena se často zoufale drží svého přesvědčení, že jde o pravou lásku a jde do boje s údajnými předsudky společnosti.*³⁹

2.6.4 Spolupachatelky

Sexuálnímu zneužívání dítěte spolupachatelkou zpravidla předchází sexuální týrání samotné ženy. Ta bývá silně závislá na svém partnerovi. Nechává se jím přinutit, často za použití násilí, k tomu, aby se na sexuálním zneužívání podílela. Tyto ženy se také označují jako pachatelky pod mužským vlivem.

2.6.5 Pachatelky se zátěží

Pachatelkami se zátěží bývají ženy, které se samy ve svém dětství staly obětí vážného sexuálního zneužívání. Později se samy dopouštějí sexuálního zneužívání na vlastních dětech. *„Role pachatele, který zcela ovládá dítě, jim přinášela pocit moci a fyzického uvolnění. Predispozice v podobě vlastních traumatických zážitků z dětství je sice dominantním znakem této skupiny pachatelek, k vysvětlení příčin sexuálního zneužívání dětí však nestačí. Ani u sexuálního zneužívání není souvislost mezi dřívější rolí oběti a následnou rolí pachatele (pachatelky) automatická a už vůbec ne nevyhnutelná.*⁴⁰

³⁹ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 189.

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 189.

2.7 Oběti sexuálního zneužívání

Děti velmi často napodobují chování dospělých. Jsou mazlivé a bez zábran touží po tělesné blízkosti. Berou své rodiče, ale i jiné známé kolem krku a sedají si jim na klín. Mnohdy provokují a přitahují pozornost dospělého. Doma pak děti milují hlazení, lechtání a běhání bez šatů anebo koupání s dospělým jim přijde jako samozřejmost. *„Rodič by měl umět dát svému dítěti najevo lásku a náklonnost a nic z těchto aktivit dítěte by v něm nemělo vzbuzovat sexuální pnutí. Pokud ano, měl by co nejrychleji vyhledat pomoc odborníka, nejlépe psychiatra-sexuologa, který by měl pomoci nalézt přirozený vztah k nahotě a sexu.“*⁴¹

Ohrožené bývají zejména děti, které nemají dostatek informací o svém těle, o sexuálním chování obecně a nevědí nic o tom, jak by se měly zachovat v případě sexuálního obtěžování nebo útoku.

Rizikovými se stávají také děti psychicky deprivované, přehlížené a zanedbávané. Takové děti můžeme najít hlavně v dysfunkčních rodinách. Oběťmi se ale mohou stát i děti z úplných rodin a to v případě, že rodiče na ně nemají čas, nevědí, kde a s kým tráví jejich děti svůj volný čas. Velmi důležitý je emoční a citový projev, který v takovýchto rodinách často chybí. V těchto nepříznivých podmínkách se děti často upínají na dospělého, který jim věnuje pozornost a čas.

Halfarová⁴² říká, že *„velmi ohroženou skupinou jsou děti mentálně retardované. Zde se pachatel spoléhá na to, že děti nebudou schopny poznat, co se s nimi dělo. A i kdyby to někomu řekly, nebude jejich svědectví přikládána patřičná vážnost, jako by tomu bylo v případech dětí s normální inteligencí.“*

⁴¹ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 78.

⁴² HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 79.

Určité nebezpečí hrozí u dětí, jejichž matka je delší dobu mimo domov. Příkladem může být hospitalizace v nemocnici, pobyt v lázních anebo pravidelné noční služby či několikadenní služební cesty.

Ohrožené mohou být i děti, které nechají rodiče bez jejich dozoru anebo děti, které jsou svěřeny na hlídání neznámé osobě. Tou může být například pracovník letního tábora nebo zaměstnanec hlídací agentury.

„Matky by tedy neměly své děti vystavovat zbytečnému riziku sexuálního zneužití tím, že je svěří komukoliv, ať už z rodiny či známých. Svě děti by neměly ponechávat bez dozoru venku a při své nepřítomnosti doma by si měly zajistit „bezpečné“ hlídání, např. babičkou, se kterou je dítě rádo. Od malička by měla nejen matka, ale i otec odpovídat na otázky svých dětí týkající se sexuální oblasti. Rodiče by měli své dítě postupně seznámit se vším krásným, ale i ohrožujícím, co se této oblasti týká. Mezi základní pravidlo dalšího bezpečného vývoje dítěte patří vysvětlení malému dítěti, že jeho tělo patří jen jemu a že nikdo nemá právo na ně sahat.“⁴³

2.7.1 Postoj k oběti

Dítě jako oběť bývá okolím obvykle hodnoceno ambivalentně. Na jednu stranu je litují a na druhou se od něho distancují. Vágnerová⁴⁴ uvádí, že dítě „je poznamenané, zneuctěné, a tudíž mimo sociální normu. (Tato nálepka může vydržet velmi dlouho a poznamenat zneužívaného jedince i v dospělosti, zejména na malém městě, kde všichni vědí, co se stalo.) Chováním společnosti je takto postižené dítě znevýhodňováno – jen těžko by např. nějaký rodič připustil, aby se jeho potomek kamarádil s vrstevníkem, který byl v rodině sexuálně zneužíván. Obával by se, aby i jeho dítě tímto vlivem neutrpělo. Uvedená tendence je výrazem potřeby bránit se nepříjemné

⁴³ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 80.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 631.

skutečnosti jejím popíráním, vytěsňováním, event. striktním oddělením od této obecně nepřijatelné sociální vrstvy, kde se páchají takové věci. Do určité míry jde o obranu vlastního svědomí. Člověk sice nezasáhl, nepomohl, ale tato interpretace jej omlouvá.“

2.8 Příznaky sexuálního zneužívání podle věku dítěte

Sexuálně zneužívané dítě bývá bezbranné, neví komu se svěřit a bojí se svěřit. Existují ale určité příznaky, kterých si může někdo z blízkého okolí všimnout.

Finkelman rozlišuje specifické a nespecifické varovné známky, které můžeme pozorovat u sexuálně zneužitých dětí. Tyto Finkelmanovy varovné známky cituje Vaníčková:⁴⁵

„Mezi specifické varovné známky patří:

- *poranění vagíny, anusu*
- *otoky pohlavních orgánů*
- *dilatace anusu*
- *poraněný hymen*
- *zhmoždění prsou*
- *nestřídmá masturbace*
- *předčasně zahájený sexuální život*
- *nepřiměřené znalosti o sexu*

Mezi nespecifické varovné známky patří:

- *strach, úzkost*
- *zvýšená hostilita*
- *sebepoškozování*
- *noční pomočování*
- *cumlání prstů, stereotypní pohyby hlavou či tělem před usnutím*
- *bolesti břicha bez organické příčiny*
- *poruchy spánku a noční děsy*

⁴⁵ VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1999, s. 53 – 54.

- *opakované záněty močového měchýře*
- *štítivost*
- *odmítání si svlékat na noc šaty*
- *regrese chování*
- *ztráta kamarádů*
- *ztráta koníčků*
- *zhoršení školního prospěchu*
- *lži, podvody, krádeže*
- *nedůvěra k dospělým*
- *panický strach být o samotě s dospělými*
- *záškoláctví, útoky z domova*
- *užívání drog*
- *poruchy příjmu potravy*
- *změny chování*
- *emoční oploštělost*
- *smutek, deprese*
- *sebevražedné chování“*

Kloubek⁴⁶ uvádí výčet symptomů, který je standardní. Patří mezi ně poruchy v příjmu potravy, poruchy spánku, těžkosti v dýchání, drobná poranění a oděrky na intimních místech, dítě projevuje neadekvátní praktické znalosti z oblasti sexu nebo neustále se zhoršující výchovné problémy. Každé dítě, které je sexuálně zneužíváno, je v jiné situaci, má jinou povahu a věk, ale některé příznaky se projeví vždy.

⁴⁶ KLOUBEK. s. 17 – 18.

Elliottová⁴⁷ udává znaky a symptomy, se kterými se setkáváme u dětí a mládeže trpících sexuálním zneužíváním. Tyto příznaky sexuálního zneužívání rozděluje podle věku dítěte.

2.8.1 Děti do pěti let

Tyto děti ztrácejí pocit jistoty a s výrazným strachem ulpívají na rodičích. Pokud jsou v přítomnosti jisté osoby, dávají najevo mimořádně silný strach. Při přebalování hystericky křičí. Hysterickými se stávají i při svlékání, obvykle spodního prádla. „*V okolí genitálií lze pozorovat některé fyzické znaky, včetně zápachu semene atd. Mívají bolesti nebo zánětlivé změny v krční, anální nebo genitální oblasti. Projevují regressi k formám chování odpovídajícím mladšímu věku. V sexuální oblasti je chování neúměrné vzhledem k jejich věku; sexuální podněty je někdy pohoršují, anebo naopak v nich jindy nevyvolávají vůbec žádnou přirozenou zvědavost.*“⁴⁸ Sexuálně zneužívané děti v tomto věku mívají zamýšlený pohled, nešťastný výraz, smutnou náladu nebo jsou bezradné. Uzavírají se do sebe, přestávají jíst a v noci se budí zlými sny. Mnohdy se začínají znovu pomočovat. Při hraní s jinými dětmi anebo s panenkami příliš znale napodobují sexuální chování. Ve svých kresbách zobrazují pohlavní orgány. Přestávají mít zájem a zábavné aktivity, nechtějí číst pohádky a ani si hrát s jinými dětmi. Dítě se trápí, ale mnohdy nechce prozradit důvod. Veselé a aktivní vystupování se mění v lhostejnost a úzkost. Dítě opakuje vulgarismy, které se naučilo od osoby, jíž je zneužíváno a o sobě se vyjadřuje jako o neschopném, zkaženém a zlém. Dítě je agresivní a podrážděné.

⁴⁷ ELLIOTTOVÁ. 1995, s. 50 – 55.

⁴⁸ ELLIOTTOVÁ. 1995, s. 50.

2.8.2 Děti od pěti do dvanácti let

Děti v tomto věku naznačují, že mají nějaká tajemství, která ale nemohou nikomu prozradit. Hovoří o jakémsi problému některého svého kamaráda a vyzvídají, zda bychom tajemství, které by nám svěřily, nikomu nevyzradili. Mívají u sebe nevysvětlitelný finanční obnos. Mají děsivé sny a začínají se opět pomočovat. Vykazují náhlé změny v chování, které jsou nevysvětlitelné a začínají být agresivní nebo naopak lhostejné. Přestávají mít zájem o dříve oblíbené činnosti. Náhle a bezdůvodně se začínají bát jistých dospělých osob. Jejich sexuální aktivita je nepřiměřená jejich věku. Kreslí obrázky se sexuálními motivy. Na okolí působí, jakoby měly nějaké tajemství a starosti. *„Trpí infekcemi močových cest, krvácením nebo zvýšenou citlivostí v genitální nebo anální oblasti. Trpí bolestivostí nebo krvácením v krku. Trpí chronickými indispozicemi, jako např. bolestmi hlavy či žaludku. Projevují tendence k přejímání rodičovské úlohy v domácnosti, svým chováním vzbuzují dojem, že jsou starší než ve skutečnosti (zneužívá-li je někdo z pokrevních příslušníků rodiny). Trpí zažívacími potížemi, např. nechutenstvím nebo naopak vlčím hladem. Propadají těžkým depresím, dokonce se mohou pokusit i o sebevraždu. Mají o sobě špatné mínění, projevují sklony k sebetrýznění. Soustavně utíkají z domova. Vykazují regresi k typům chování menších dětí, mohou si např. opět začít cucat palec, znovu se obklopovat již předtím dávno odloženými hračkami, se kterými se kdysi mazlily. Dělá jim potíže chůze.“*⁴⁹ Děti si připouštějí svou zkaženost a říkávají o sobě, že nestojí za nic. Jsou opatrné a neustále ve střehu. Hovoří nebo píší o sexuálních otázkách a některé se dokonce pokoušejí sexuálně zneužívat jiné děti. Vymýšlejí si stovky výmluv, aby nemusely chodit na místo, kde k údajnému zneužívání dochází.

⁴⁹ ELLIOTTOVÁ. 1995, s. 52 – 53.

2.8.3 Děti a mládež od třinácti let výše

Tato skupina dětí trpí chronickou depresí. Projevují se u nich sklony k sebevražednému jednání. Užívají drogy a nadměrně pijí alkohol. Může se u nich objevit ztráta paměti. Některé trpí nechutenstvím nebo naopak přejídáním. Utíkají z domova. Chovají se nevhodně a vyzývavě. Mívají obavy z jistých lidí. Mají tendence převzít rodičovskou roli, starají se o domácnost, o své sourozence, ale nechtějí pečovat o sebe. Nechtějí chodit na žádné schůzky ani ven s kamarády, tvrdí, že to mají zakázané. Elliottová⁵⁰ dále uvádí, že *„trpí bolestmi či krvácením v genitální či anální oblasti nebo v krku. Hledají výmluvy, proč raději nechodit domů nebo na určité místo. Chronicky trpí noční můrou, bojí se tmy. Jsou neschopné soustředit se, jako by se nacházely někde mimo, ve svém vlastním světě snů. Mají nějaké „známé s jistými problémy“, o kterých pak vyprávějí, jak je někdo zneužil. Trpí chronickými indispozicemi, jako bolením hlavy či žaludku. Pokoušejí se sexuálně zneužít nějaké dítě, sourozence nebo někoho z kamarádů. Vykazují náhlou změnu pracovních či studijních návyků, nechut k hraní.“* Izolují se od ostatních, trpí bezdůvodnými obavami a bývají nezúčastněné. Mívají u sebe peníze, jejichž původ je nevysvětlitelný. Projevují se u nich prudké výbuchy zlosti a časté projevy podrážděnosti.

Další rozdělení příznaků sexuálního zneužívání podle věku dítěte a podle stupně závažnosti a naléhavosti udává Pöthe⁵¹ v následujících tabulkách (tabulka č. 1 – 3).

⁵⁰ ELLIOTTOVÁ. 1995, s. 54.

⁵¹ PÖTHE. 1999, s. 65 – 66.

tabulka č. 1

PRAVDĚPODOBNOST VYSOKÁ		
pod 5 let	5 až 12 let	12 až 16 let
<ul style="list-style-type: none"> • poranění pohlavních orgánů • pohlavní nemoc • napodobování sexuálních aktivit • záchvatovitá masturbační aktivita • sexuální kresby • hry se sexuální tematikou 	<ul style="list-style-type: none"> • těhotenství/ potrat • poranění pohlavních orgánů • pohlavní nemoc • vyprávění sexuálních příběhů • nápadné odhalování se • nápadná masturbační aktivita • sebevražedné pokusy • útěky z domova • sexuální napadání okolí 	<ul style="list-style-type: none"> • poranění pohlavních orgánů • sebepoškození prsou a pohlavních orgánů • těhotenství pod 14 let • pohlavní nemoc pod 14 let • prostituce • sexuální napadání okolí

tabulka č. 2

PRAVDĚPODOBNOST STŘEDNĚ VYSOKÁ		
pod 5 let	5 až 12 let	12 až 16 let
<ul style="list-style-type: none"> • výrazná obava z konkrétních lidí • noční můry • obava ze speciálních situací, např. koupání, přebalování, ukládání do postele 	<ul style="list-style-type: none"> • chronické infekce pohlavních a močových orgánů • žhářství • záškoláctví • nutkavé mytí • pomočování • anální inkontinence/ enkopréza (ztráta kontroly vylučování stolice) • mentální anorexie • noční můry • peníze a dárky neznámého původu 	<ul style="list-style-type: none"> • časté vyprávění příběhů se sexuální tematikou • pohlavní nemoci nad 14 let • těhotenství nad 14 let • zneužívání drog a alkoholu • sebevražedné pokusy • sebepoškození • záškoláctví • útěky z domova • nutkavé mytí • hysterické chování

tabulka č. 3

PRAVDĚPODOBNOST NIŽŠÍ		
pod 5 let	5 až 12 let	12 až 16 let
<ul style="list-style-type: none"> • regrese v chování • agresivní, nepřátelské chování • psychosomatické nemoci • HIV infekce 	<ul style="list-style-type: none"> • bolest břicha a hlavy • regrese v chování • problémy se vztahy s vrstevníky • HIV infekce 	<ul style="list-style-type: none"> • deprese • mentální anorexie • vztahové problémy s vrstevníky • vyhýbání se školní docházce • delikvence • psychosomatické nemoci

2.9 Následky

„Důsledkem pohlavního zneužívání může být těhotenství, infekce i poranění. Daleko častější a vážnější je poranění duševní, jehož důsledky mohou být celoživotní. Zneužití děti trpí ztrátou důvěry v dospělé, pocitem viny a stigmatizace, pocitem bezmocnosti a nepřiměřenou, zraňující sexualizací. Pachatelé je vnímají a prožívají nejčastěji jako předmět, nikoli lidskou bytost. Běžný je ochromující strach z odhalení, pocit izolace, pocit zmatenosti, neboť zejména v nižším věku nechápou smysl ani obsah dění.“⁵²

Že sexuální zneužívání představuje tělesnou, duševní a sociální zátěž, která může vést k poškození dítěte, uvádí i Vágnerová⁵³. *„Změny psychických projevů signalizují, jakým způsobem dítě tento problém interpretuje, jaký má pro ně význam. Pokud je tato zátěž subjektivně závažná a její řešení se jeví problematické, může se rozvinout posttraumatická stresová porucha. Obecně platí, že závažnost důsledků této zátěže je tím vyšší, čím je dítě mladší (do 9 let), čím déle zneužívání trvá, čím jsou aktuální reakce nápadnější, čím je dítě na násilníkovi závislejší a čím menší oporu najde u ostatních členů rodiny.“*

Nejvíce pozornosti je věnováno psychickým následkům. Finkelhorn je shrnuje do čtyř dimenzí, které ve své knize uvádí Čírtková.⁵⁴

- První dimenzí je traumatická, zraňující sexualizace, která se vztahuje k nápadnostem na úrovni sexuálního chování. Protože sexuálně zneužívanému dítěti je bráněno osvojit si sexuální normy, objevují se u něho odchylky směrem k neobvyklému chování ve směru nadměrné, potlačené i kvalitativně posunuté

⁵² KOUKOLÍK, DRTILOVÁ. 1996, s. 258.

⁵³ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 623.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 191.

sexuality. Proto k častým důsledkům sexuálního zneužívání patří vyhýbání se sexuálním kontaktům, předčasná sexuální vyzrálost, promiskuita, prostituce, ale i agresivní sexuální projevy nebo dysfunkce.

- Druhou dimenzi zastupují emocionální důsledky zneužívání a odehrávají se od pocitů zrady, které zneužívané dítě vnitřně prožívá. *„Dítě zneužívané blízkým člověkem vnímá, že jej dospělý namísto ochraňování použil pro své uspokojení, a tudíž zradil. Důsledkem je ztráta schopnosti důvěřovat druhému. Příмым důsledkem může být sklon k nápadné odevzdanosti a závislosti na druhém člověku (nezdravá přítulnost až „lepení se“). S touto „psí oddaností“ se někdy setkáváme i u tělesně trýzněných dětí, které vůči cizímu člověku (např. při vyšetření u lékaře) odmítají připustit, že zranění jim způsobila blízká osoba. V dospělosti může být dítě lhostejné ke svému nejbližšímu okolí, krutě a bezohledně využívat ty, kteří jsou mu blízcí. Toto manipulování druhými může mít opět různé podoby. Z pocitů zrady vede krátká cesta k agresivnímu chování, kriminalitě či naopak k přijetí role oběti i v dospělém životě.“*⁵⁵
- Třetí dimenze se soustřeďuje kolem prožitku naprosté bezmocnosti něco udělat a postavit se dospělému na odpor. Tato bezmocnost se pak může projevit například opakovanými útoky, poruchami spánku nebo příjmu potravy anebo depresi. Patří sem také vyšší pravděpodobnost, že takto postižené dítě bude porušovat a nerespektovat normy jak v osobním, tak i v pracovním životě. Nabízí se i možnost, že dítě v dospělosti převeze roli zneuživatele.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 191.

- „Čtvrtá dimenze je označována jako problém stigmatizace a dotýká se sníženého sebevědomí a sebeakceptování. Dítě si vyčítá, že strpělo aktivity dospělého, považuje samo sebe za zkažené (někdy k tomu přispěje i reakce okolí) a uvědomuje si svoji odlišnost od ostatních (je stigmatizováno, je jiné než ostatní). Odtud je krůček k sebepoškozování a autodestruktivnímu jednání (drogy, alkoholismus, izolování se, sebevražedné jednání).“⁵⁶

2.9.1 Syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání

I když je sexuální zneužívání odhaleno, neznamena to, že tím těžkosti dítěte skončily. Bývá nadále stresováno vyšetřováním, reakcemi okolí, strachem, že by se rodina mohla rozpadnout nebo negativní reakcí matky. Dítě, které se neumí bránit anebo se o to bezúspěšně pokusilo, nemívá moc možností. Na rodině je závislé a tak skutečnost, že je obětí sexuálního zneužívání, přijímá a přizpůsobuje se jí. Vágnerová⁵⁷ udává: „*Tento způsob zpracování subjektivně neřešitelného problému se zneužíváním popsal v roce 1983 Summit a nazval jej syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání.*“ Tento proces probíhá ve třech fázích a každá má své charakteristické znaky.

1. fáze utajování a bezmocnosti ve vztahu k řešení situace

Dítě bývá zneužíváním blízké osoby zaskočeno. Je nuceno k tomu, aby o tom, co se stalo, mlčelo. Dítě pocituje vinu a má strach o svém zážitku s někým hovořit. Bojí se reakce ostatních členů rodiny a stydí se za to, co se stalo. Konflikt mezi potřebou svěřit se a obavami z následků vyvolává značné napětí. Dítě si připadá bezmocné a je přesvědčeno o tom, že neexistuje nikdo, kdo by mu uvěřil a byl schopen ho ochránit. Někdy ale

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ. 2004, s. 191.

⁵⁷ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 627 – 628.

nehledá pomoc záměrně. Mnohem víc se totiž bojí ztráty rodiny, než nepříjemných zážitků spojených se zneužíváním.

2. fáze přizpůsobení

Dítě není schopné řešit svůj problém aktivně. Brání se snahou o uchování přijatelných pocitů. Toho může dosáhnout například zkresleným vysvětlením problému. Dítě, které je zneužíváno, *„zpracovává tuto bolestnou situaci tak, že samo sebe viní z vyprovokování této situace, a tím, že se snaží „být hodné“, se snaží získat zpátky lásku a přijetí. „Špatné“ musí být registrováno jako „dobré“.“*⁵⁸ Jinou verzí může být přizpůsobení se, které je vynucené nátlakem. Dítě dělá to, co se od něj požaduje, přestože se jeho názor na situaci nezměnil.

3. fáze opožděného odhalení a odvolání výpovědi

Dítě se dlouho odhodlává k tomu, aby vyhledalo pomoc. Čím delší doba od počátku zneužívání uplyne, tím méně jeho výpověď působí věrohodně. Jeho sdělení může vyvolat nedůvěru a obvinění ze lži, neboť mnohdy pro své tvrzení nemá jasný důkaz. Vzniká tak pochybnost o skutečnosti dětského zážitku. Členové rodiny vyvíjejí na dítě nátlak a ignorují ho. Označují ho za viníka ohrožení fungování rodiny, případně jejího rozpadu a mnohdy k němu zaujímají odmítavější postoj než k násilníkovi samému. Vágnerová⁵⁹ uvádí, že *„je třeba si uvědomit, že dítě, přestože je zneužíváno, je na své rodině citově závislé. Působí na ně obava z odloučení, kterou může chápat jako určitou formu trestu, nepříjemné zážitky z výsledků, požadavek větší přesnosti výpovědi, projevení nedůvěry apod. Intenzita sekundární zátěže může být tak velká, že ji neunesení a své obvinění odvolá. Navíc zneužívané děti často nikomu nevěří,*

⁵⁸ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 73.

⁵⁹ VÁGNEROVÁ. 2004, s. 628.

ani profesionálům, kteří jim chtějí pomoci. Mezi lidmi příliš nerozlišují, a proto k novému prostředí nemají důvěru, nejsou si jisté, co by je tam čekalo.“

Obdobně popisují způsob zpracování subjektivně neřešitelného problému se sexuálním zneužíváním dítěte i Vaníčková⁶⁰ a Halfarová⁶¹. Obě autorky však uvádějí, že syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání zahrnuje pět fází. Jedná se o fázi utajování, bezmocnosti, svedení a přizpůsobení, opožděného, konfliktního a nepřesvědčivého (nespravedlivého) odhalení a fázi odvolání výpovědi.

⁶⁰ VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1999, s. 53 – 54.

⁶¹ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 51 – 53.

2.10 Pomoc sexuálně zneužitým dětem

Prvním krokem je jistě odborné lékařské ošetření. Jako první odborník se většinou se zneužívaným dítětem setkává pediatr, gynekolog nebo jiný lékař. Měl by být proto maximálně vnímavý nejen k tělesnému poranění, ale i k psychickému stavu dítěte a rodiny.

Na lékařské ošetření by měla navazovat pomoc psychologická. Velmi důležité je navázat kontakt nejen se zneužitým dítětem, ale i s násilníkem, pokud pochází z rodiny a je také nutné pracovat s celou rodinou.

Při léčbě a vyšetřování je třeba zabránit sekundární viktimizaci. Odborníci by se měli vyvarovat necitlivého, opakovaného a zdlouhavého vyslýchání a vyšetřování. Měli by s dítětem hovořit o tom, co bude následovat a jakým způsobem bude léčba a vyšetřování probíhat.

O účinku terapie rozhoduje rychlost, s jakou se zahájí. Důležitá je i osobnost terapeuta a dodržování etických norem v průběhu celé psychoterapie.

„V prvním stádiu se terapeut v rámci individuální terapie dítěte zaměřuje na podporu jeho sebehodnocení, získání jistého stupně nezávislosti (přiměřeně věku) a vysvětlení významu sexuality. Tím se již začíná rodinná terapie, která se snaží zlepšit rodinnou komunikaci, učí znát rodinu pravidla sexuálního soužití a vytvářet uvnitř rodiny koalice. V rámci rodinné terapie probíhá i sanace vztahů různých dvojic uvnitř rodiny, Dítě může být zařazeno do skupinové psychoterapie stejně starých dětí. Obdobně probíhá ve skupinách terapie matek zneužitých dětí a pachatelů.“⁶²

⁶² VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK, HADJ-MOUSSOVÁ. 1999, s. 57.

Je vhodné, aby docházelo k pravidelným setkáním všech osob, které jsou zapojeny do osudu dítěte. Nezbytnou součástí léčby je také vyhodnocení informací nejen z oboru lékařského a psychologického, ale i výchovného. Získané informace jsou pak důležitým prvkem pro návrh způsobu pomoci sexuálně zneužitému dítěti i jeho rodině.

„Při rozhodování, jaký druh terapie u dítěte použít, je důležité vědět z anamnézy, kdo byl pachatelem. Pro dítě je každé sexuální zneužití traumatem. Vždy je to otázka zneužití moci. I když dítě nemusí aktuálně vnímat zneužití jako bolestivý podnět, dokonce může mít pocit příjemný, vzrušující, nikdy to však není jeho volba, rozhodl za něj někdo jiný. Pachatelem sexuálního zneužívání je podle našich zkušeností i podle statistiky v 10 – 13 % cizí člověk. U těchto osob se většinou „objeví“ diagnóza. Pro mnoho oznamovatelů, kteří přicházejí na odborná pracoviště, se zdá úlevné, má-li podezřelá osoba diagnózu. Jelikož však z výše uvedeného údaje je zřejmé, že v 87 – 90 % případů je pachatelem člověk dítěti velmi blízký nebo alespoň známy, je patrné, že je velmi obtížné řešit či „léčit“ tuto situaci. Ve valné většině těchto případů není pachatel „úchylný“, nedá se zjistit, jakou má diagnózu. Je to osoba s určitou poruchou osobnosti.“⁶³ V těchto případech má podstatný vliv dysfunkce rodiny, vážná porucha vztahů a rolí v rodině společně s dalšími faktory.

⁶³ SPILKOVÁ. In: VANÍČKOVÁ, a kol. 1999, s. 72 – 73.

2.11 Výslech dítěte

Výslech dítěte by měl provádět kriminalista, který je k této problematice určen. Výslech by se neměl opakovat a měly by být dodrženy veškeré náležitosti.

Dítě lze předvolat k podání vysvětlení pouze prostřednictvím jeho rodičů nebo zákonného zástupce, orgánu sociálně právní ochrany dětí nebo prostřednictvím Probační a mediační služby. Předvedení dítěte do patnácti let věku na příslušné místo Policie České republiky se provádí zcela výjimečně, zpravidla policisty v občanském oděvu za použití civilního vozidla. Při výslechu je nutná přítomnost třetí osoby, například pedagoga, pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí anebo dětského lékaře. S dětmi mladšími patnácti let nelze provádět služební úkony v době mezi 22. až 6. hodinou, kromě neodkladných nebo neopakovatelných úkonů.

2.11.1 Speciální výslechové místnosti

Pro klidný výslech dítěte je důležitá vhodná místnost. Policie České republiky využívá speciální výslechovou místnost, která umožňuje navázání kontaktu s dítětem, což je důležité z hlediska taktiky výslechu.

Speciální výslechovou místnost definujeme jako „*vhodně uspořádané a technicky vybavené pracoviště zajišťující maximální autenticitu prováděného úkonu a jeho přesnou dokumentaci. Je určena pro víceúčelové využití, primárním cílem je však minimalizace sekundární viktimizace dítěte a oběti trestného činu*“⁶⁴.

Tyto místnosti jsou upraveny a vybaveny tak, aby navozovaly uklidňující a nestresující prostředí. Výhodou speciálních výslechových

⁶⁴ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2007/opk0625d.html>

místností je to, že dítě při výslechu není ničím a nikým rušeno. Speciální výslechovou místnost zpravidla tvoří výslechová místnost a technická místnost. Výslechová část je určena pro vyslýchané dítě a vyslýchajícího policistu. V technické místnosti může být přítomen státní zástupce, soudce, soudní znalec, psycholog či obhájce. Ti mohou sledovat výslech a současně svojí přítomností výslech nenarušují. Monitorovací audio a videotechnika umožňuje kvalitní záznam výslechu. *„Kdykoli v průběhu trestního řízení je možno objektivně přezkoumat dodržení zákonných podmínek výslechu, vedení výslechu; zlepšuje objektivnost protokolace výslechu - přesný záznam slovního vyjádření vyslýchané osoby, zachycení neverbálních prvků komunikace; umožňuje úplnost, včasnost protokolace.“*⁶⁵ Speciální výslechová místnost umožňuje poskytnout podklady pro vypracování znaleckého posudku z oboru psychiatrie a psychologie.

Speciální výslechová místnost byla také vybudována v objektu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy v Praze 4. Fotografie s popisem této výslechové místnosti jsou součástí přílohy číslo 1 k této bakalářské práci.

2.11.2 Anatomické panenky Jája a Pája

Smyslem těchto demonstračních pomůcek je ochrana dětských práv a ohled na dětskou psychiku v souvislosti s trestním řízením a soudním svědectvím. Pomocí spontánní hry s anatomickými panenkami Jájou a Pájou dítě lépe navazuje osobní kontakt s policistou, snadněji zdolává stydlivost a může tak nenuceně popsat svůj osobní nepříjemný prožitek.

„Loutky se v policejní praxi využívají zejména v případech, když vysvětlení podává dítě, které není schopné popsat skutkový děj deliktu

⁶⁵ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2007/opk0625d.html>

pro nízký věk, nebo pro mentální indispozici, nebo při obtížném popsání prožité situace, kterou oběť nedokáže jasně slovně vyjádřit a vysvětlit z důvodu ostychu či neznalosti.

Za pomoci loutek je tak v trestním řízení rozkrývána, objasňována a dokumentována trestná činnost jako je pohlavní zneužívání a znásilnění.⁶⁶

Autorkou panenek je PhDr. Alena Plšková, která působí na Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky v Praze.

Fotografie s anatomickými panenkami Jájou a Pájou je součástí přílohy číslo 2 k této bakalářské práci.

⁶⁶ <http://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Hlavním cílem praktické části je navrhnout, na základě analýzy zkoumaného vzorku, systém preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí, zmapovat a popsat sociální charakteristiku obětí a pachatelů trestné činnosti v oblasti pohlavního zneužívání dětí.

3.2 Stanovení předpokladů

1. Lze předpokládat, že 70 % sexuálně zneužívaných dětí pochází z neúplných rodin.
2. Lze předpokládat, že 60 % pachatelů sexuálního zneužívání dětí pochází z intrafamiliárního prostředí oběti.
3. Lze předpokládat, že 80 % obětí sexuálního zneužívání jsou dívky.
4. Lze předpokládat, že 90 % pachatelů sexuálního zneužívání jsou muži.

3.3 Použité metody

Pro ověření stanovených předpokladů a dosažení cíle praktické části bylo využito nepřímé techniky, a to obsahové analýzy spisové dokumentace.

3.4 Popis zkoumaného vzorku

Při našem šetření byla využita spisová dokumentace vedená u Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy za poslední čtyři roky (2005 – 2008).

Bylo prostudováno 42 vyšetřovacích spisů a následně zanalyzovány údaje 45 obětí a 47 pachatelů sexuálního zneužívání dětí.

Ze 45 obětí bylo 9 chlapců a 36 dívek. Ve věku do 5 let byli 2 chlapci a 2 dívky; 3 chlapci a 14 dívek bylo ve věku od 5 let do 12 let a poslední věkovou kategorií byla skupina od 12 let, ve které byli 4 chlapci a 20 dívek.

Z úplné rodiny pocházelo 20 dětí, z neúplné rodiny bez otce bylo 18 obětí a bez matky 2 děti. Rodina doplněná o otce se týkala 4 obětí. V družské rodině bylo 11 dětí.

Ze 47 pachatelů bylo 44 mužů a 3 ženy. Ve věku do 15 let byli 4 pachatelé, 6 pachatelů bylo mladistvých ve věku od 15 do 18 let. V kategorii dospělých bylo 37 pachatelů.

Ve 4 případech byl pachatelem jeden z rodičů, v 6 případech se jednalo o nevlastního rodiče, dvakrát byl pachatelem sourozenec a dvakrát sourozenec nevlastní. Ve 2 případech se sexuálního zneužívání dopustil dědeček a ve 3 případech byl pachatelem strýc nebo teta. Pachatelů, kteří se znali s obětí, bylo 17 a naopak těch, kteří oběť neznali, bylo 11.

3.5 Charakteristika hlavního města Prahy

Praha je hlavním a zároveň největším městem České republiky. *„Rozkládá se na ploše 496 km², což je pouze 0,6 % území republiky, ale počtem 1 160 118 obyvatel představuje 11,4 % obyvatel státu. Je to více než trojnásobek počtu obyvatel druhého největšího města – Brna.“*⁶⁷

Současná rozloha města je výsledkem přirozeného historického vývoje a dlouhodobého územního růstu. Za počátek lze považovat 2. polovinu 9. století, kdy byl založen Pražský hrad. Z podhradních osídlení se pak postupně vytvořila samostatná města pražská, Staré Město, Malá Strana, Nové Město a Hradčany. V roce 1784 byla tato čtyři samostatná města pražská spojena v město Prahu. Ve druhé polovině 19. století byla k Praze postupně připojována další čtyři města a to Josefov, Vyšehrad, Holešovice - Bubny a Libeň. V roce 1920 byla vytvořena Velká Praha. Stávajících osm měst Prahy se spojilo s 39 okolními obcemi. K dalšímu územnímu růstu pak došlo postupně v letech 1960, kdy byly připojeny 3 obce a části dvou katastrálních území, 1968, ve kterém bylo připojeno 21 obcí Středočeského kraje a posléze 1974, kdy bylo k Praze připojeno dalších 30 obcí Středočeského kraje.

Území hlavního města Prahy leží ve střední části České vysočiny, hlavně v oblasti Poberounské soustavy. Menší část na severovýchodě je součástí České tabule. *„Dnešní ráz reliéfu města ovlivnila v první řadě erozní a akumulární činnost Vltavy, po jejíchž obou březích se Praha rozkládá.“*⁶⁸

Praha je statutárním městem. Hlavní město spravuje Zastupitelství hlavního města Prahy, Rada a Magistrát hlavního města Prahy. Od roku

⁶⁷ http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/char_praha

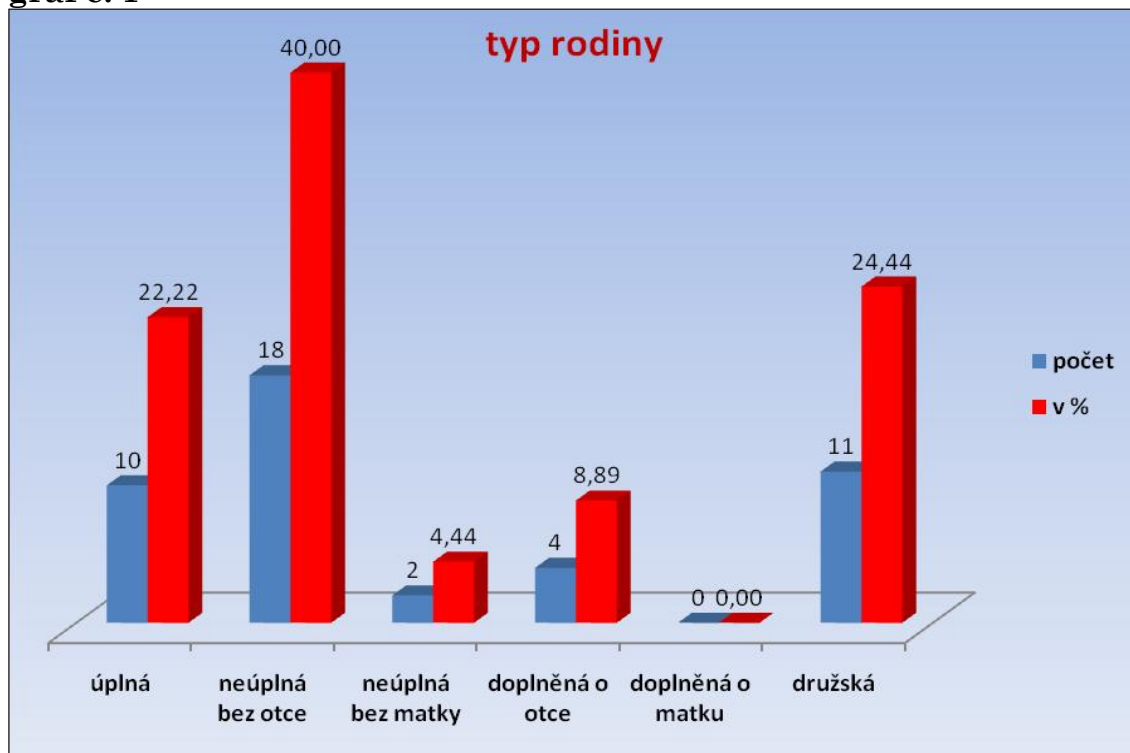
⁶⁸ http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/char_praha

2001 je Praha členěna na 22 správních obvodů. Ze samosprávného hlediska ji tvoří 57 autonomních městských částí s vlastními volenými orgány.

3.6 Získaná data a jejich interpretace

3.6.1 Typ rodiny oběti

graf č. 1

tabulka č. 4

typ rodiny	počet	v %
úplná	10	22,22
neúplná bez otce	18	40,00
neúplná bez matky	2	4,44
doplněná o otce	4	8,89
doplněná o matku	0	0,00
družská	11	24,44

Předpokládali jsme, že 70 % sexuálně zneužívaných dětí pochází z neúplných rodin. Šetřením jsme zjistili, jak uvádí graf č. 1 a tabulka č. 4, že 20 sexuálně zneužívaných dětí pochází z neúplné rodiny, což je 44,44 %; 10 dětí je z úplné rodiny (22,22 %); 4 děti z rodiny doplněné o otce (8,89 %) a 11 dětí z družské rodiny (24,44 %).

Předpoklad, že 70 % sexuálně zneužívaných dětí pochází z neúplných rodin, se nám zjištěným šetřením nepotvrdil.

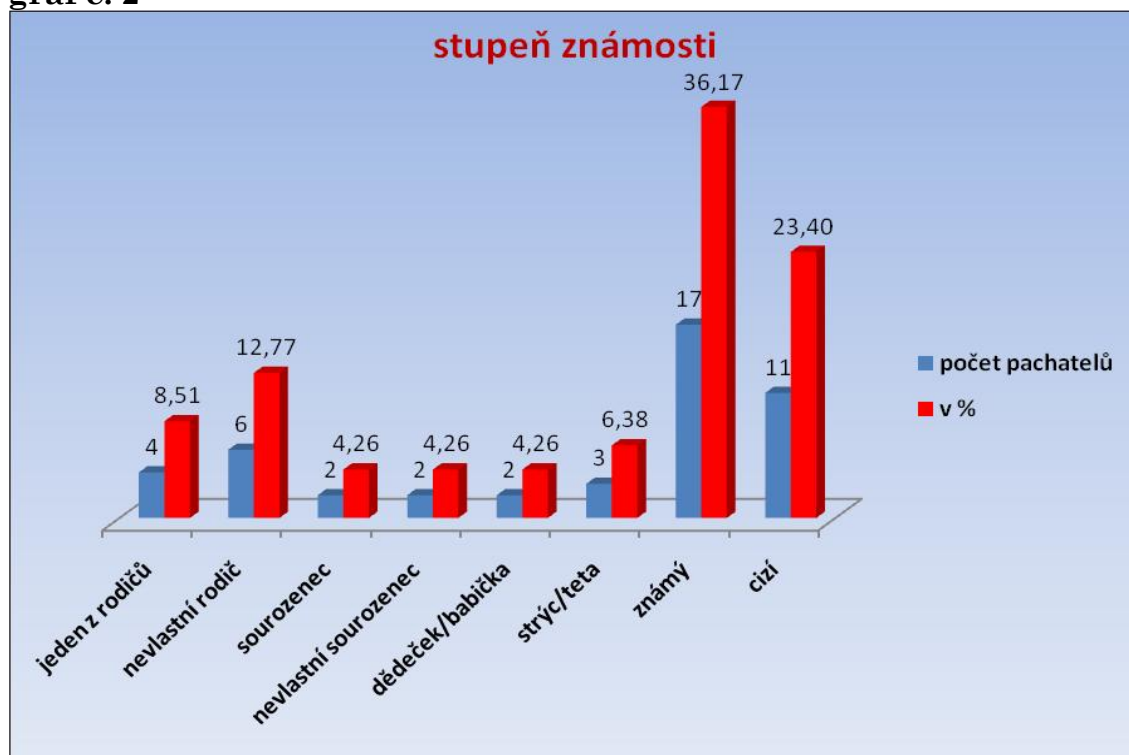
Kazuistika

Čtrnáctiletá Karolína pochází z úplné rodiny. Otec i matka jsou vysokoškolsky vzdělaní. Otec vlastní stavební firmu a matka je v domácnosti. S Karolínou vyrůstá mladší sestra. Ve škole má Karolína velmi dobrý prospěch.

Byla dvakrát pohlavně zneužita svým přítelem, se kterým se seznámila na koncertu. Tenkrát byla opilá. Nechala se odvézt k němu domů, kde na ní vykonal soulož. Nemohla se bránit, protože byla silně opilá a zvracela. Jednalo se o její první pohlavní styk. Se svým novým přítelem se Karolína setkala krátce po koncertu. Navštívili restauraci, kde se Karolína znovu opila. Přítel ji pak odvedl do lesa, kde spolu souložili. A protože Karolína upadala do bezvědomí, přítel přivolal záchrannou službu. V nemocnici Karolína uvedla, že byla pohlavně zneužita svým přítelem.

3.6.2 Stupeň známosti

graf č. 2

tabulka č. 5

pachatel	počet pachatelů	v %
jeden z rodičů	4	8,51
nevlastní rodič	6	12,77
sourozenec	2	4,26
nevlastní sourozenec	2	4,26
dědeček/babička	2	4,26
strýc/teta	3	6,38
známý	17	36,17
cizí	11	23,40

Druhým předpokladem bylo, že 60 % pachatelů sexuálního zneužívání dětí pochází z intrafamiliárního prostředí oběti. Šetřením jsme zjistili, jak uvádí graf č. 2 a tabulka č. 5, že 11 pachatelů, což je 23,40 %, z celkového počtu zkoumaného vzorku byli vůči oběti cizí osoby; 17 pachatelů (36,17 %) bylo vůči oběti osobou známou a 19 pachatelů, tedy 40,43 %, pocházelo z intrafamiliárního prostředí.

Předpoklad, že 60 % pachatelů sexuálního zneužívání dětí pochází z intrafamiliárního prostředí oběti, se nám provedeným šetřením nepotvrdil.

Z našeho šetření vyplynulo, že pachatel sexuálního zneužívání dětí nejčastěji (36,17 %) pochází z okruhu známých osob. Halfarová⁶⁹ uvádí známé osoby až na druhém místě (24 %), nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání je uveden vlastní rodič, a to v téměř 50 %. S Halfarovou se shoduje i Spilková⁷⁰, která rovněž uvádí, že pachatelem sexuálního zneužívání dětí bývá ve většině případů (36,6 %) vlastní otec. Pöthe⁷¹ hovoří o 33 % případů, které byly spáchány příbuzným a 30 % sousedem nebo přítelem rodiny.

Kazuistika

Rodiče čtrnáctileté Veroniky jsou rozvedeni. Veronika žije s matkou a jejím přítelem. Ve škole se její prospěch postupně zhoršoval. Měla dokonce i dvojku z chování. Kouří a příležitostně pije alkohol. Drogy zkoušela dvakrát. Jednalo se o marihuanu.

Veronika byla znásilněna pětadvacetiletým mužem, se kterým se seznámila v klubu. Konzumovala alkoholické nápoje. Když se jí udělalo nevolno, doprovodil ji muž ven do nedalekého parčíku. Využil její podnapilosti a přes její fyzický odpor na ní vykonal soulož.

⁶⁹ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 77.

⁷⁰ SPILKOVÁ. 1997, s. 105.

⁷¹ PÖTHE. 1999, s. 53.

Kazuistika

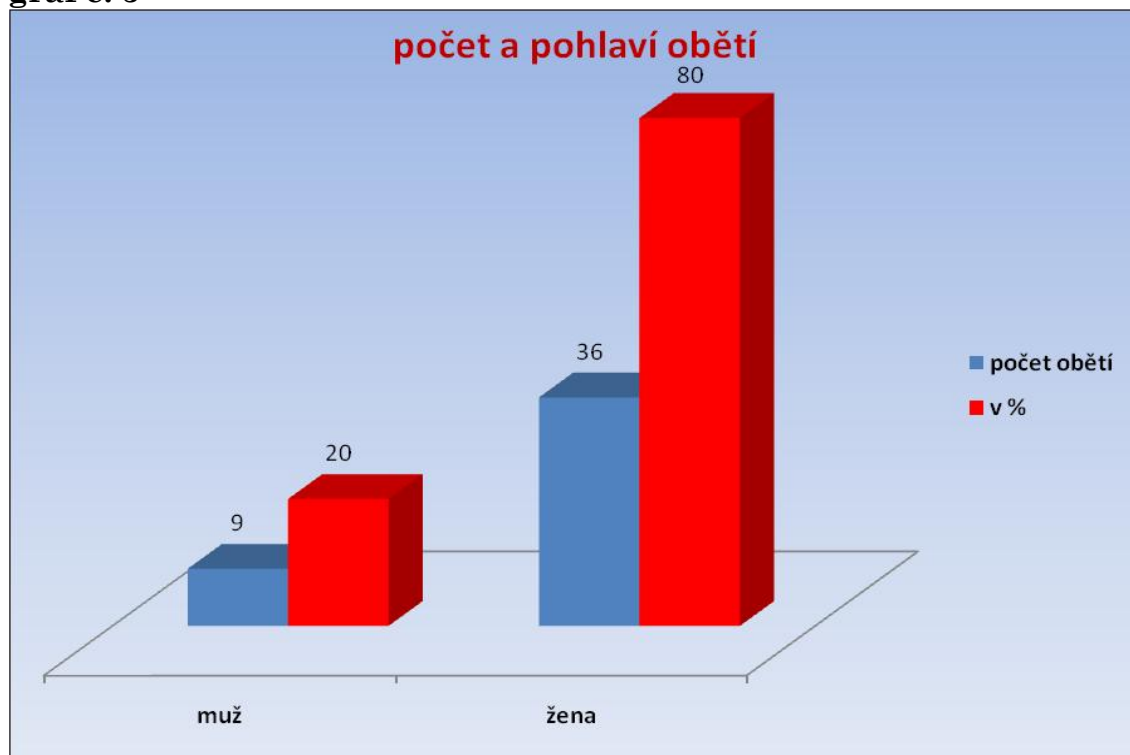
Čtyřletého Martina pohlavně zneužíval jeho biologický otec. Martina si bral k sobě na návštěvu každých čtrnáct dní od pátku do neděle.

Své „tajemství“ Martin prozradil doma v okamžiku, kdy si hrál s autíčky a najednou přiběhl k babičce a řekl jí, ať mu „cucá bimbáška“, že tatínek mu to také dělá.

Matka se nejprve obrátila na Dětské krizové centrum a pak vše oznámila na policii, která zahájila trestní stíhání.

3.6.3 Počet a pohlaví obětí

graf č. 3

tabulka č. 6

pohlaví obětí	počet obětí	v %
muž	9	20
žena	36	80

Co se týká počtu a pohlaví obětí, předpokládali jsme, že 80 % obětí sexuálního zneužívání jsou dívky. Provedeným šetřením jsme zjistili, jak dokládá graf č. 3 a tabulka č. 6, že 9 obětí (20 %) jsou chlapci a 36 obětí, což je 80 % z celkového počtu zkoumaného vzorku, jsou dívky.

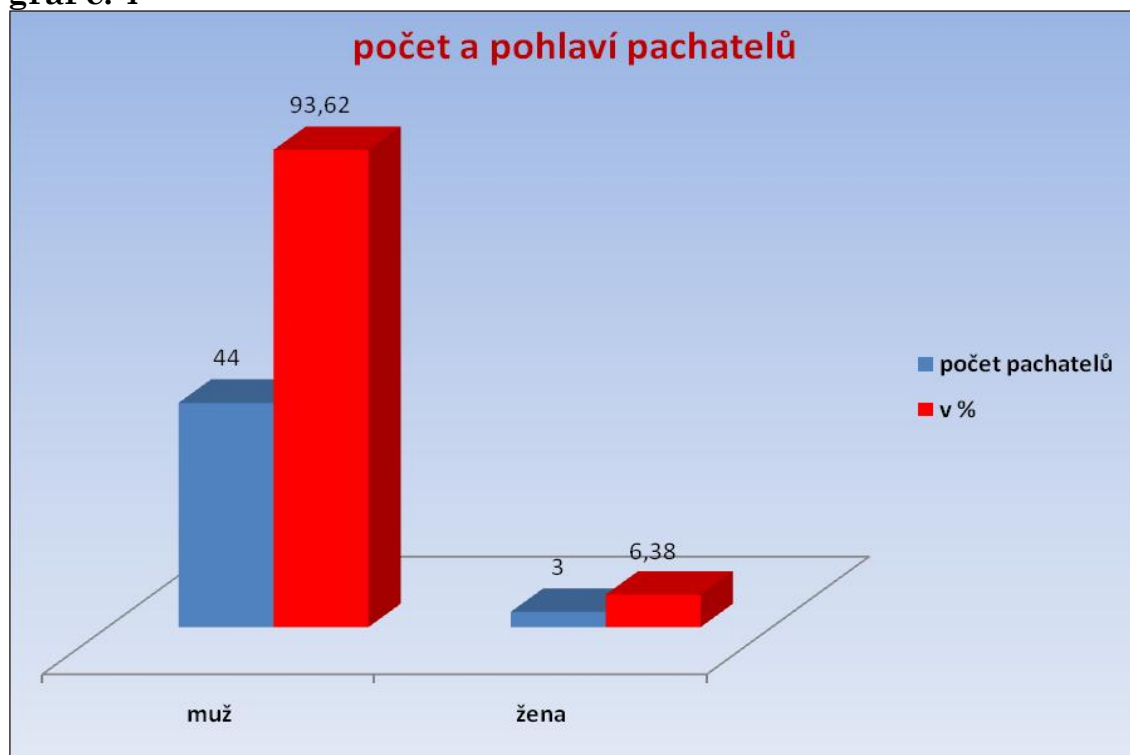
Předpoklad, že 80 % obětí sexuálního zneužívání jsou dívky, se nám provedeným šetřením potvrdil. S výsledkem našeho šetření, který se týká

počtu a pohlaví obětí se shoduje i Spilková⁷², která uvádí, že v 74 % případů sexuálního zneužívání je obětí právě dívka.

⁷² SPILKOVÁ. 1997, s. 104.

3.6.4 Počet a pohlaví pachatelů

graf č. 4

tabulka č. 7

pohlaví pachatele	počet pachatelů	v %
muž	44	93,62
žena	3	6,38

Posledním předpokladem bylo, že 90 % pachatelů sexuálního zneužívání jsou muži. Šetřením jsme zjistili, jak uvádí graf č. 4 a tabulka č. 7, že z celkového počtu zkoumaného vzorku byli ve třech případech, což je 6,38 %, pachateli ženy a 93,62 % tvořili pachatelé muži, což představuje 44 pachatelů.

Předpoklad, že 90 % pachatelů sexuálního zneužívání jsou muži, se nám podařilo potvrdit.

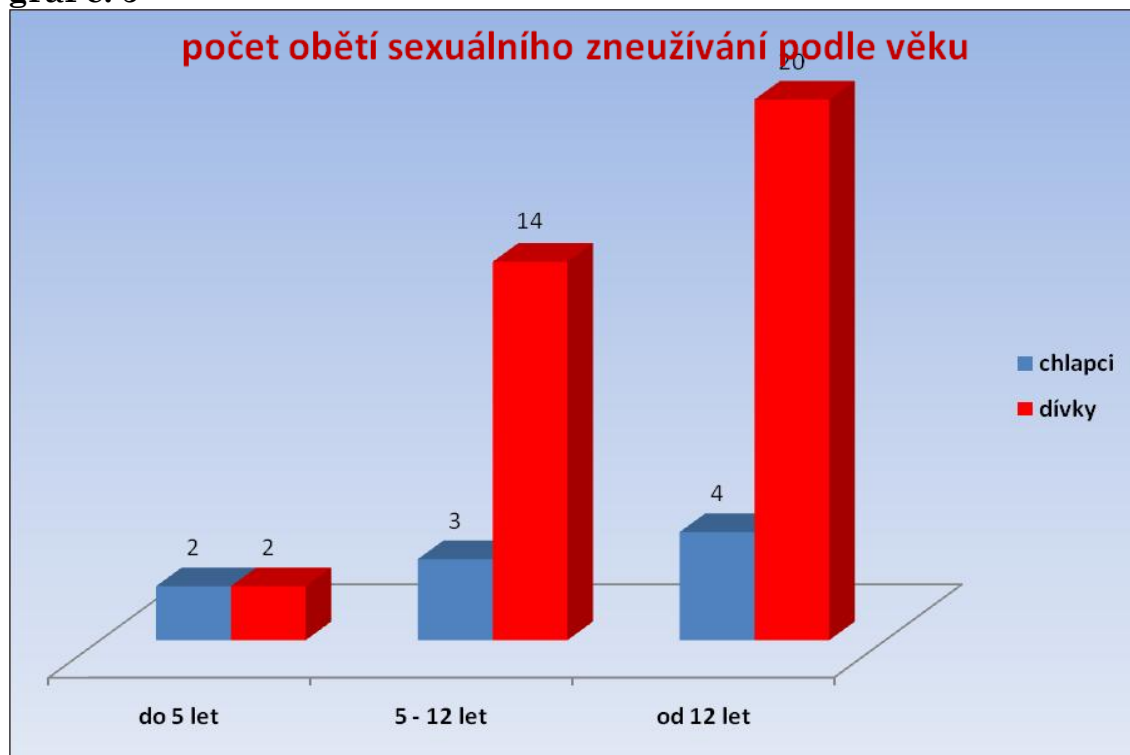
Kazuistika

Čtrnáctiletý Milan vyrůstal v dětském domově. Má šest sourozenců. Kromě nejmladší sestry, jsou všechny v dětských domovech. Při pohovoru uvedl, že to matka „nějak nezvládala“. O prázdninách si je ale bere k sobě.

Milan byl znásilněn svou tetou. Stalo se to o velikonočních prázdninách. Ležel v posteli, když k němu přišli teta se strýcem. Teta mu nejprve osahávala penis a potom mu strýc prováděl felaci. Nakonec na něm teta vykonala soulož.

3.6.5 Věk obětí

graf č. 5

tabulka č. 8

	do 5 let	5 – 12 let	od 12 let
chlapci	2	3	4
dívky	2	4	20

Šetřením jsme dále zanalyzovali věk obětí. Zjistili jsme, jak ukazuje graf č. 5 a tabulka č. 8, že největší počet obětí je z věkové kategorie od 12 let. V této kategorii jsou 4 chlapci a 20 dívek. Ve věkové kategorii od 5 do 12 let je 7 sexuálně zneužitých dětí, 3 chlapci a 4 dívky. Oběťmi sexuálního zneužívání se ve čtyřech případech staly děti do 5 let. Jednalo se o 2 chlapce a 2 dívky.

Šetřením jsme dosáhli výsledků, které uvádí jak Halfarová⁷³, tak i Spilková⁷⁴. Podle Halfarové jsou z celkového počtu 46 dětí nejvíce ohroženy děti ve věkové kategorii 11 až 15 let. Údaje uvádějí 26 obětí, z nichž 20 jsou dívky. Spilková udává téměř 46 % případů, u kterých je obětí dítě ve věku 10 až 15 let.

Kazuistika

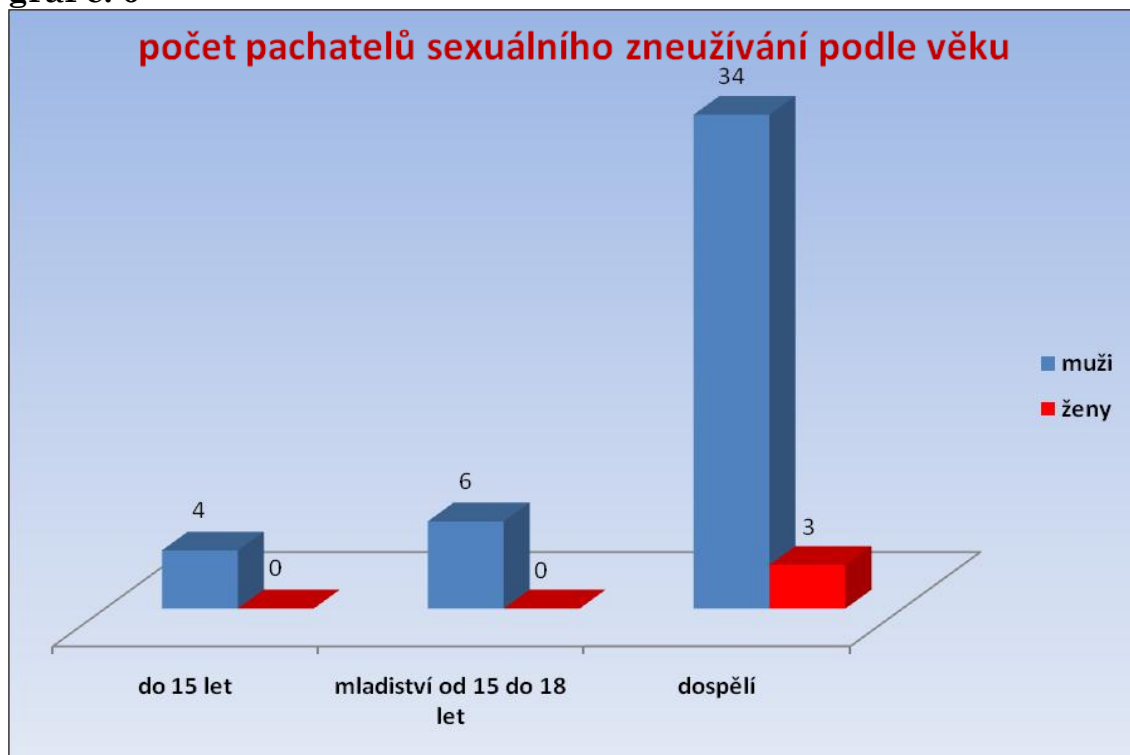
Tříletá Alenka žije v úplné rodině. Navštěvuje mateřskou školu. Jednou, když ji přišel do školky vyzvednout otec, si stěžovala na bolest „pipinky“. Když otec zjistil, že Alenka krvácí, odvedl ji k lékaři. Ten konstatoval, že zranění bylo způsobeno jinou osobou. Podezření padlo na učitele mateřské školy. Tuto skutečnost Alenčin otec oznámil na policii. Policejním šetřením se ukázalo, že si učitel v mateřské škole hrál s Alenkou na doktora a do vagíny ji zasouval prst a tím jí způsobil krvácivé zranění. Dvaatřicetiletý muž byl obviněn z trestného činu znásilnění.

⁷³ HALFAROVÁ. In: DUNOVSKÝ, a kol. 1995, s. 81.

⁷⁴ SPILKOVÁ. 1997, s. 104.

3.6.6 Věk pachatelů

graf č. 6

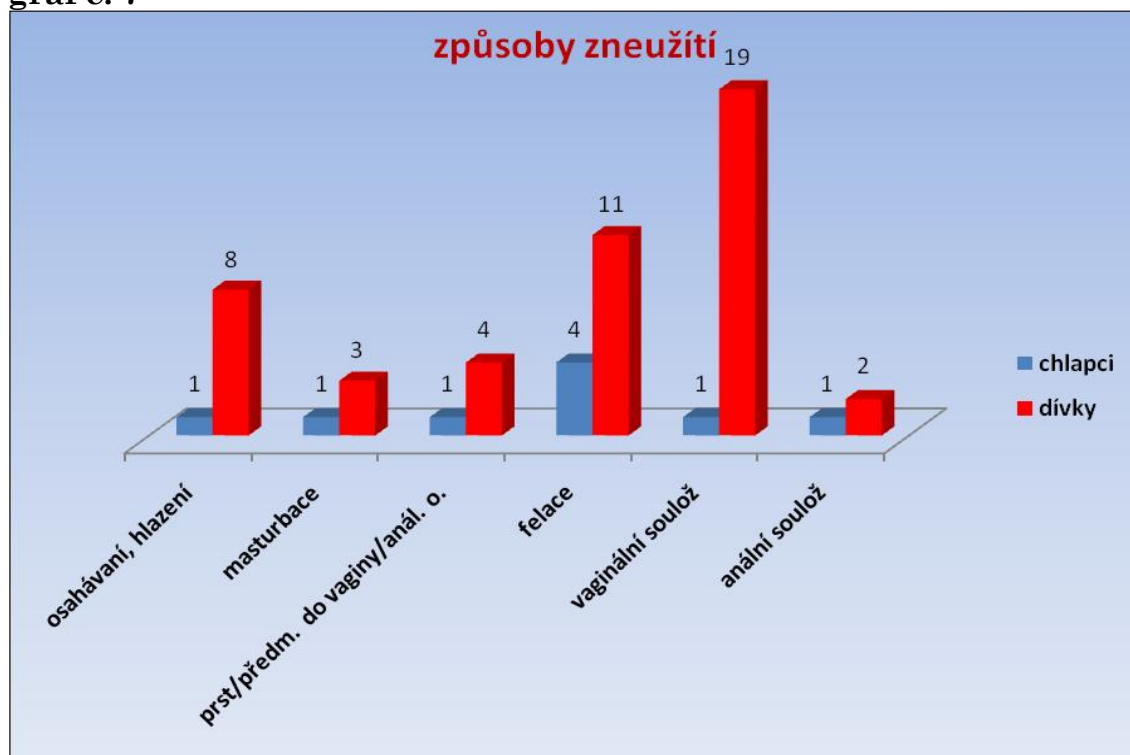
tabulka č. 9

	do 15 let	mladiství od 15 do 12 let	dospělí
muži	4	6	34
ženy	0	0	3

Naším šetřením byl zanalyzován také věk pachatelů. Zjistili jsme, jak ukazuje graf č. 6 a tabulka č. 9, že ve věkové kategorii do 15 let byli 4 pachatelé mužského pohlaví. V kategorii mladistvých jsme zaznamenali 6 pachatelů mužů a největší počet pachatelů je z kategorie dospělých. V této kategorii bylo 34 pachatelů mužů a 3 pachatelé ženy.

3.6.7 Způsob zneužití

graf č. 7

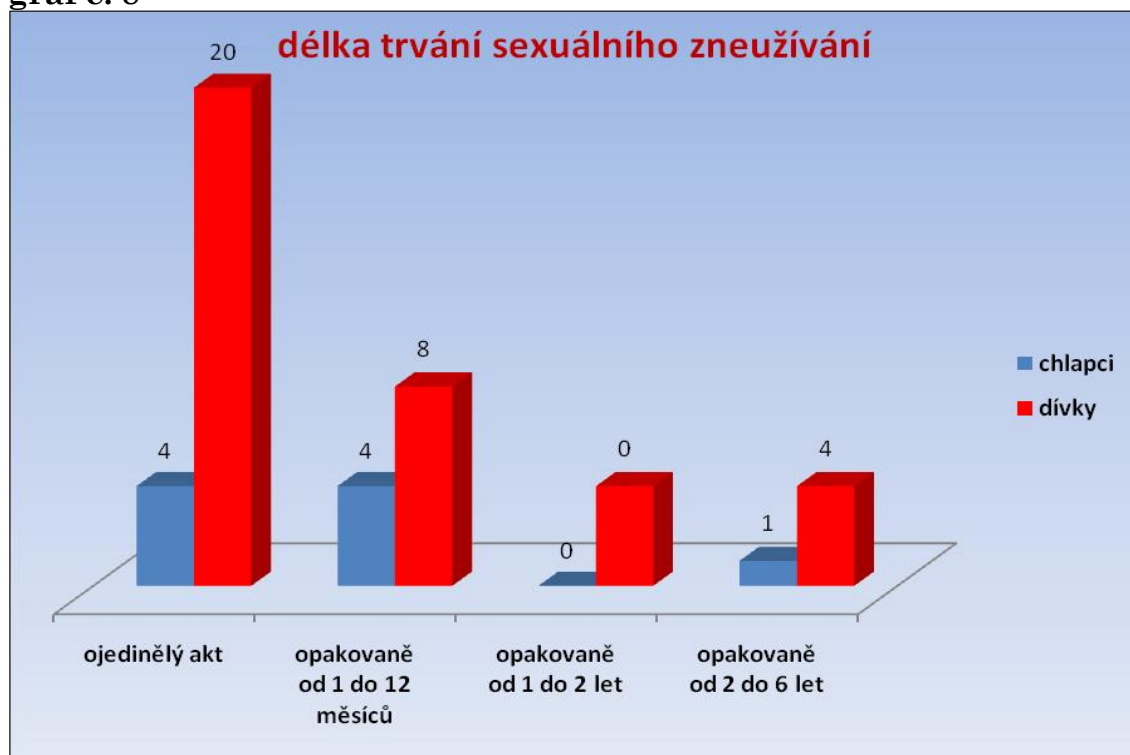
tabulka č. 10

	osahávání hlazení	masturbace	prst/předmět do vagíny/ análního otvoru	felace	vaginální soulož	anální soulož
chlapci	1	1	1	4	1	1
dívky	8	3	4	11	19	2

Zvláštní pozornost bylo nutno věnovat i způsobu zneužití. Jak dokládá graf č. 7 a tabulka č. 10, zjistili jsme, že nejčastějším způsobem zneužití je vaginální soulož. Takto zneužito bylo 19 dívek a 1 chlapec. Druhým nejčastějším způsobem zneužití byla u 11 dívek a 4 chlapců felace. Dalším způsobem zneužití bylo osahávání a hlazení, a sice u 8 dívek a 1 chlapce, vsunutí prstu nebo předmětu do vaginálního nebo análního otvoru bylo praktikováno se 3 dívkami a 1 chlapcem, masturbace pak u 3 dívek a 1 chlapce a posledním sledovaným způsobem zneužití byla anální soulož. Takto byly zneužity 2 dívky a 1 chlapec.

3.6.8 Délka trvání sexuálního zneužívání

graf č. 8

tabulka č. 11

	ojedinělý akt	opakovaně od 1 do 12 měsíců	opakovaně od 1 do 2 let	opakovaně od 2 do 6 let
chlapci	4	4	0	1
dívky	20	8	0	4

V našem šetření byla zkoumána i délka trvání sexuálního zneužívání, jak ukazuje graf č. 8 a tabulka č. 11. Ve 24 případech se sexuální zneužití stalo ojedinělým aktem, 12 případů se odehrávalo opakovaně v rozmezí od 1 do 12 měsíců. Opakované sexuální zneužívání v délce od 2 do 6 let se týkalo 5 obětí.

Kazuistika

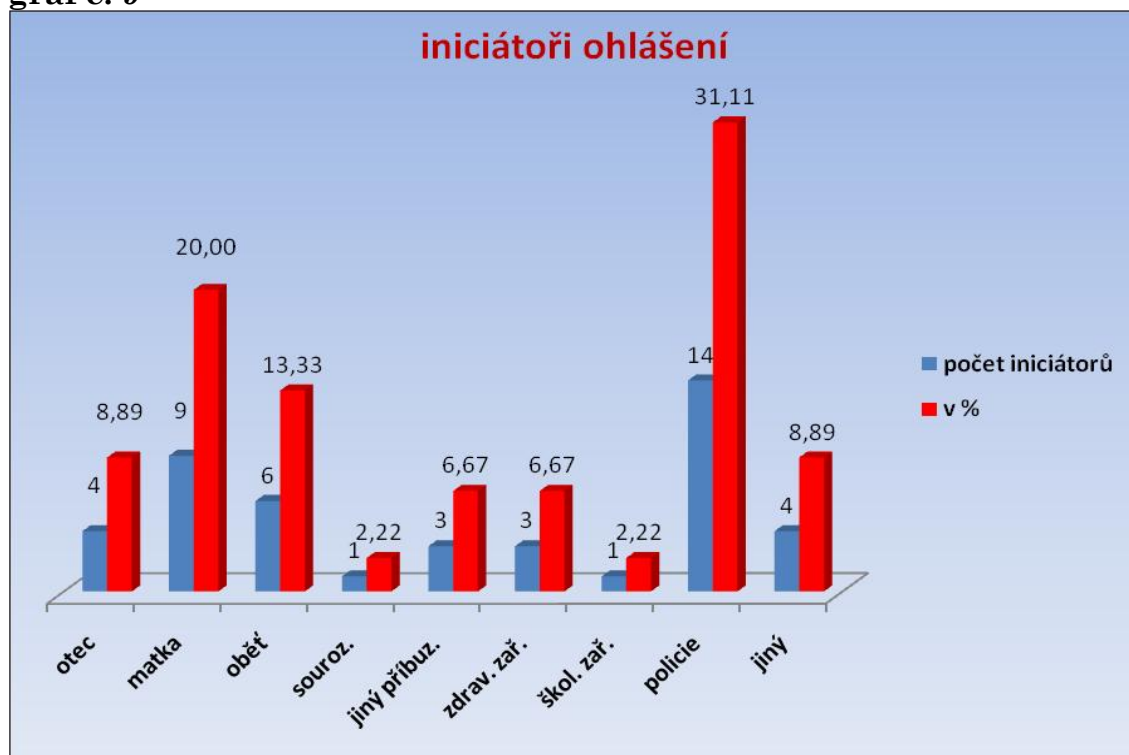
Rodiče jedenáctileté Katky spolu žili 12 let v družském vztahu. Otec od nich odešel, když Katka chodila do druhé třídy. Matka se provdala za současného partnera. Nyní je v pátém měsíci těhotenství a na miminko se moc těší.

Katka svým nevlastním otcem byla zneužívána dva roky. Policejním šetřením bylo zjištěno, že nevlastní otec Katku osahával na nahém těle, přiměl ji k orálnímu sexu, ejakuloval do jejích úst a ve třech případech na ní vykonal soulož.

Matka Katce nevěří. Má strach z dalšího života bez pomoci manžela. Katku bere jako osobu, která udala jejího manžela a která si vše vymyslela, aby se jí pomstila. Připouští však, že vztah manžela a dcery nebyl příliš dobrý.

3.6.9 Iničiátoři ohlášení

graf č. 9

tabulka č. 12

iniciátor	počet iniciátorů	v %
otec	4	8,89
matka	9	20,00
oběť	6	13,33
sourozenec	1	2,22
jiný příbuzný	3	6,67
zdravotní zařízení	3	6,67
školské zařízení	1	2,22
policie	14	31,11
jiný	4	8,89

Analýzou dostupné spisové dokumentace jsme zjistili, kdo byl iniciátorem při ohlášení sexuálního zneužití dítěte. Tyto informace poskytuje graf č. 9 a tabulka č. 12. Vyčleníme-li z těchto informací policii, která případy sexuálního zneužívání odhalila na základě šetření, zjistili jsme, že nejčastěji ohlásila případ sexuálního zneužívání matka oběti,

a to v 9 případech, což činí 20,00 %. V 6 případech (13,33 %) ohlásila sexuální zneužití sama oběť, 4 případy (8,89 %) otec, v 1 případě (2,22 %) to byl sourozenec a 3 případy (6,67%) ohlásil jiný příbuzný. Zdravotní zařízení ohlásilo 3 případy (6,67 %) sexuálního zneužití a školské zařízení 1 případ (2,22 %).

3.7 Návrh preventivních opatření

Z provedeného šetření lze konstatovat, že v oblasti sexuálního zneužívání dětí neexistují dostatečně účinná preventivní opatření. Ale právě prevence je nejdůležitější ochrannou před sexuálním zneužíváním dětí.

Nejvýznamnější je prevence primární, jejímž cílem je zabránit tomu, aby ke zneužití dítěte nedošlo. Primární prevence probíhá prostřednictvím sexuální výchovy v rodině a ve škole. Účinnou prevenci by měla šířit i média různého druhu, ale jejich činnost v této oblasti je spíše sporadická. Některé televizní pořady spíše ukazují, že násilí je něco naprosto běžného, dokonce zajímavého a dobrodružného.

Návrh opatření

- rodiče by měli své děti řádně poučit o možném nebezpečí; vysvětlit jim základní pojmy (přiměřeně jejich věku), učit je a trénovat s nimi dovednosti jako je schopnost komunikovat, umění říci NE nebo sílu k obraně; důležité je i posilování sebevědomí dítěte a asertivní chování,
- učitelé sexuální výchovy by neměli zapomínat na fakt, že mezi žáky mohou být nejen možné oběti sexuálního zneužívání, ale případní pachatelé; je proto nutné, aby pedagog poučil žáky nejen jako možné oběti, ale aby nevynechal ani informace o tom, jak může člověk u sebe poznat sexuální odchylku a kde takový člověk může vyhledat odbornou pomoc,
- organizovat přednášky ve školách týkající se této problematiky, které mohou nabídnout odborní pracovníci z řad psychologů, sexuologů, ale i policistů,
- seznamovat děti s telefonními čísly a webovými stránkami, na kterých mohou nalézt pomoc,

- distribuovat odborné publikace a brožury, organizovat semináře určené nejen dětem, ale hlavně pedagogům a rodičům,
- vysílat vzdělávací a naučné televizní pořady s touto tematikou.

Dalším druhem prevence je prevence sekundární. Ta je zaměřena na rizikové jedince, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi sexuálního zneužívání dětí. Varující pro rizikové děti bývá dysfunkční nebo neúplná rodina, závislost na alkoholu a návykových látkách, sociální problémy, ať už s bydlením, nízkými příjmy anebo nezaměstnaností rodičů. Mezi rizikové jedince mohou patřit osoby, které přicházejí do kontaktu s dítětem. Jedná se především o širší okruh příbuzných osob, přátel, známých, ale i učitelů, vychovatelů a vedoucích kroužků.

Návrh opatření

- v sekundární prevenci je velmi důležitá všímavost hlavně odborných pracovníků (sociální pracovník v rámci šetření v terénu, psychologové a sexuologové při odborných konzultacích, policie, pedagogové),
- rodiče a pedagogové by měli děti varovat a poučit o tom, jak se chovat mimo prostředí domova a školy, pokud jsou samy, měly by se vyhýbat rizikovým místům, jako jsou opuštěná místa, výtahy, schodiště.

Jestliže k sexuálnímu zneužití dítěte již došlo a je třeba zajistit, aby se tato skutečnost již neopakovala a vzniklé poškození bylo omezeno na minimum, hovoříme o terciární prevenci. Tato prevence spočívá v poskytnutí včasné odborné pomoci. Pomoc je směřována nejen k oběti, ale i k pachateli.

Návrh opatření

- vytvořit specializovaná centra pro oběti sexuálního zneužívání s komplexní terapeutickou, lékařskou i právní pomocí,
- pečlivé zvažování odborných pracovníků o tom, co bude následovat; jaká terapie bude vhodná, zda se dítě ponechá v rodině, ve které docházelo ke zneužívání,
- odborní pracovníci by měli se zneužitými dětmi jednat velmi citlivě,
- věnovat zvýšenou pozornost při léčbě pachatelů.

Obecně lze říci, že základem prevence sexuálního zneužívání dětí je všímavost. Každý z nás by měl mít o této problematice nastudované alespoň základní informace, aby věděl, jaké jsou varovné příznaky sexuálního zneužívání a hlavně, aby věděl, jak se v případě, že se dozví o zneužívání, má zachovat a jaké má podniknout kroky. Nejpozornější by měli být kromě rodičů pedagogové, kteří tráví s dětmi dostatek času k tomu, aby postřehli, že s dítětem není něco v pořádku. Navíc by měli mít důvěru a v případě, že se jim dítě svěří, nenechávat tak závažnou věc jako je sexuální zneužívání bez povšimnutí.

Přestože mohou být důvody k zamlčování informací o sexuálním zneužívání dítěte různé, například strach z ostudy, strach z reakce okolí, z rozpadu rodiny, ze ztráty finančních prostředků apod., měli bychom si uvědomit, že dítě je bezbranná bytost, která spoléhá na pomoc nás dospělých.

4 ZÁVĚR

Prostřednictvím bakalářské práce jsme měli možnost proniknout do problematiky sexuálního zneužívání dětí. Navrhli jsme, na základě analýzy zkoumaného vzorku, systém preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí a zmapovali a popsali sociální charakteristiku obětí a pachatelů trestné činnosti v oblasti pohlavního zneužívání dětí.

V úvodu teoretické části jsme se zaměřili na definici a právní hledisko sexuálního zneužívání dětí. V další části práce byly popsány formy sexuálního zneužívání dětí, mezi které patří bezdotykové a dotykové sexuální zneužívání, dále intrafamiliární a extrafamiliární sexuální zneužívání a zmínili jsme i kategorie sexuálního zneužívání podle Russella. Věnovali jsme pozornost sexuálnímu zneužívání dětí v rodině. V této části byl charakterizován průběh procesu sexuálního zneužívání dítěte rodičem, který se vyznačuje specifickou časovou a vztahovou dynamikou. Nedílnou součástí této kapitoly bylo popsání sourozeneckého incestu. V další kapitole jsme se krátce zmínili o komerčním sexuálním zneužívání dětí, které je rozděleno na dětskou pornografii, dětskou prostituci, obchodování s dětmi a sexuální turistiku. Následovala kapitola, která se věnovala pachatelům sexuálního zneužívání dětí. Pachatele této trestné činnosti jsme rozdělili na dvě základní skupiny, na pachatele situační a preferenční. Věnovali jsme pozornost i pachatelům – ženám. Ty jsme rozdělili na pachatelky – milenky, spolupachatelky a pachatelky se zátěží. Neméně důležitou částí této práce byla ta, kterou jsme věnovali obětem sexuálního zneužívání. V závěru teoretické části jsme uvedli příznaky a následky sexuálního zneužívání dětí. V této části jsme také popsali pomoc obětem sexuálního zneužívání a výslech dítěte.

V praktické části jsme si vymezili cíl, kterým bylo zpracovat návrh, na základě analýzy zkoumaného vzorku, na vytvoření systému

preventivních opatření v oblasti pohlavního zneužívání dětí a zmapovat a popsat sociální charakteristiku obětí a pachatelů trestné činnosti v oblasti pohlavního zneužívání dětí. Při našem šetření byla využita spisová dokumentace vedená u Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy za poslední čtyři roky (2005 – 2008). Bylo prostudováno 42 vyšetřovacích spisů a následně zanalyzovány údaje 45 obětí a 47 pachatelů sexuálního zneužívání dětí. Průzkumná část nám pomohla potvrdit dva námi stanovené předpoklady a dva předpoklady vyvrátit. Pro ověření stanovených předpokladů a dosažení cíle praktické části jsme využili nepřímé techniky a to obsahové analýzy spisové dokumentace. Z celkového šetření nám vyplynulo, že z námi zkoumaného vzorku pocházelo téměř 45 % obětí sexuálního zneužívání z neúplné rodiny a necelých 41 % obětí sexuálního zneužívání z intrafamiliárního prostředí. Bezmála 94 % pachatelů sexuálního zneužívání byli muži. Nejčastějšími oběťmi sexuálního zneužívání se staly dívky ve věku od 12 let. V 37 případech byla pachatelem této trestné činnosti dospělá osoba. Zkoumali jsme také způsob zneužití a nejčastějším, 20 případů, byla vaginální soulož. Co se týče délky trvání sexuálního zneužívání, šetřením jsme zjistili, že nejvíce případů bylo ojedinělým aktem. Analýzou dostupné spisové dokumentace bylo zjištěno, kdo byl iniciátorem při ohlášení sexuálního zneužití dítěte. Ze získaných informací jsme vyčlenili policii, která případy sexuálního zneužívání odhalila na základě šetření, a stanovili jsme, že nejčastěji ohlásila případ sexuálního zneužívání matka oběti. Praktická část byla doplněna kazuistikami. V závěru praktické části jsme navrhli preventivní opatření. V této části jsou podány návrhy opatření v oblasti primární, sekundární a terciární prevence. Konstatovali jsme, že nejdůležitější pro prevenci sexuálního zneužívání dětí je všímavost okolí a ke zjištěnému možnému zneužívání nezůstat lhostejný.

Do příloh jsme zařadili fotografie speciální výslechové místnosti a anatomických panenek Jágy a Págy.

Na závěr chceme připomenout, že je velmi důležité dívat se kolem sebe, všímat si a zajímat se o to, co se kolem nás děje. Díky kolegům z kriminální policie a prostudování odborné literatury přinesla práce mnoho poznatků v oblasti sexuálního zneužívání dětí. Pomohla uvědomit si vážnost této problematiky a nutnost preventivních opatření, která by minimalizovala riziko sexuálního zneužití dítěte.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. ISBN 80-86473-86-4.

DUNOVSKÝ, Jiří. Komerční sexuální zneužívání dětí. In: WEISS, Petr, a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: 2005. ISBN 80-247-0929-5.

DUNOVSKÝ, Jiří, a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: 1995. ISBN 80-7169-192-5.

ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: 1995. ISBN 80-7178-034-0.

HALFAROVÁ, Hana. Sexuálně zneužití dětí. In: DUNOVSKÝ, Jiří, a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: 1995. ISBN 80-7169-192-5.

KOUKOLÍK, František, DRTILOVÁ, Jana. *Vzpouza deprivantů: O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. Praha: 1996. ISBN 80-901776-8-9.

PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-86103-21-8.

PÖTHE, Peter. Sexuální zneužívání dítěte v rodině. In: WEISS, Petr, a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: 2005. ISBN 80-247-0929-5.

PÖTHE, Peter. Sexuální zneužívání dítěte v rodině. In: WEISS, Petr, a kol. *Sexuální zneužívání: pachatelé a oběti*. 1. vyd. Praha: 2000. ISBN 80-7169-795-8.

PROVAZNÍK, Kamil. Dětská pornografie. In: VANÍČKOVÁ, Eva, a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7178-286-6.

PROVAZNÍK, Kamil. Dětská prostituce. In: VANÍČKOVÁ, Eva, a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7178-286-6.

SPIPKOVÁ, Jana. Terapie. In: VANÍČKOVÁ, Eva, a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7178-286-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VANÍČKOVÁ, Eva, a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7178-286-6.

VANÍČKOVÁ, Eva, PROVAZNÍK, Kamil, HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sexuální zneužívání dětí: I. díl*. 1. vyd. Praha: 1997. ISBN 80-7184-479-9.

VANÍČKOVÁ, Eva, PROVAZNÍK, Kamil, HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sexuální zneužívání dětí: II. díl*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7184-878-6.

WEISS, Petr, a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: 2005. ISBN 80-247-0929-5.

WEISS, Petr, a kol. *Sexuální zneužívání: pachatelé a oběti*. 1. vyd. Praha: 2000. ISBN 80-7169-795-8.

■

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. In: *Děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: 2005, s. 85. ISBN 80-239-4482-7.

SPIPKOVÁ, Jana. Interdisciplinární přístup v práci Dětského krizového centra. In: *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: Sborník z konference East – West, Praha 1996*. 1. vyd. Praha: 1997. ISBN 80-85529-31-9.

■

PÖTHE, Peter, a kol. *Zdravotnictví v České republice*. 1999, č. 1, s. 45. ISSN 1213-6050.

■

CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži: metodická pomůcka*. 2. vyd. Praha: 1998.

■

KLOUBEK, Martin. *Sexuálně zneužívané děti: co o nich víme: vliv na psychiku: pomoc a prevence: trestněprávní postih – informace pro rodiče a pedagogy*.

■

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. Sbírka zákonů, částka 65, 1961.

■

Český statistický úřad – hlavní město Praha. *Charakteristika hlavního města Prahy* [online]. Poslední aktualizace 27. 4. 2006. [citováno 18. března 2009] URL: <http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/char_praha>

Ministerstvo vnitra. *Program Zřizování speciálních výsledkových místností pro dětské oběti a svědky Policií ČR* [online]. [citováno 4. dubna 2009] URL: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2007/opk0625d.html>>

Policie České republiky – KŘP Východočeského kraje. *Jája a Pája* [online]. [citováno 4. dubna 2009] URL: <<http://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>>

6 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1 – speciální výslechová místnost (viz text – s. 56)

Příloha číslo 2 – demonstrační pomůcky – anatomické panenky Jája a Pája
(viz text – s. 57)

PŘÍLOHY

Speciální výslechová místnost

(autor fotografií - kpt. Mgr. Jaromír Badin)

fotografie č. 1 – výslechová místnost

fotografie č. 2 – výslechová místnost

fotografie č. 3 – technická místnost

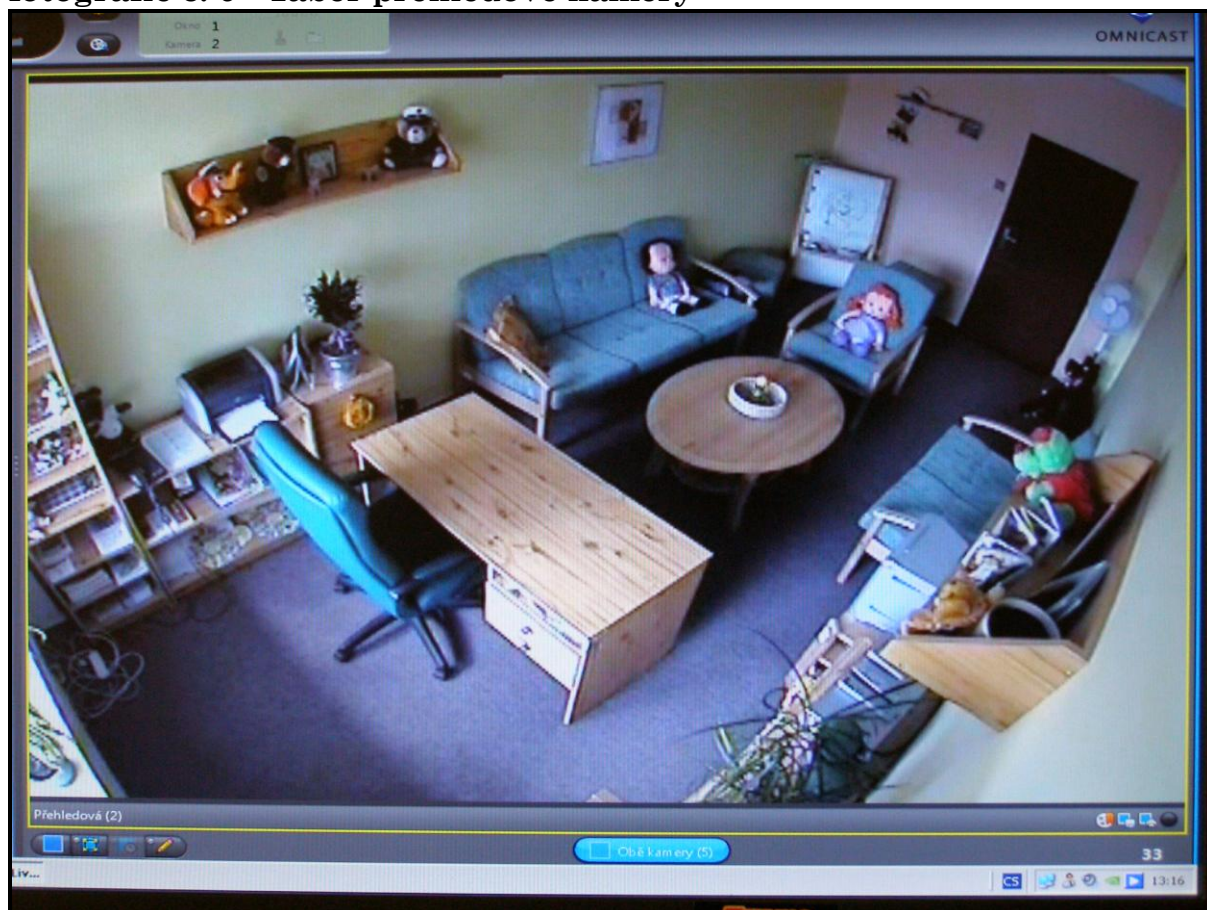
fotografie č. 4 – technická místnost

fotografie č. 5 – detailní a přehledová kamera ve výslechové místnosti

fotografie č. 6 – záběr přehledové kamery

fotografie č. 7 – záběr detailní kamery

Demonstrační pomůcky – anatomické panenky Jája a Pája

(autor fotografie - kpt. Mgr. Jaromír Badin)

fotografie č. 8

